

AFSONING I HJEMMET
En effektevaluering
af fodlænkeordningen

Af
Tanja Tambour Jørgensen
Justitsministeriets Forskningskontor
September 2011

1.	Indledning	3
2.	Lovgivningen	3
2.1.	Ordningens betingelser, vilkår og procedurer	4
3.	Evalueringens formål, data og metode.....	6
3.1.	Effektmålingen	6
3.1.1.	Eksperimetalgruppen	6
3.1.2.	Kontrolgruppen	8
3.1.3.	Data og metode	9
3.2.	Spørgeskemaundersøgelsen.....	10
3.3.	Interviewundersøgelsen.....	11
4.	Resultater af effektevalueringen	11
4.1.	Beskrivelse af undersøgelsesgrupperne.....	11
4.1.1.	Kriminalitetens art og straffens længde	12
4.1.2.	Alders- og kønsfordeling	13
4.1.3.	Tidligere kriminalitet	14
4.1.4.	Tidligere frihedsstraffe idømt for færdselslovsovertrædelser	16
4.2.	Observeret recidiv	17
4.3.	Effekten af afsoningsformen	19
4.3.1.	Færdselslovsovertræderne.....	19
4.3.2.	De unge under 25 år	21
5.	Spørgeskema- og interviewundersøgelse.....	23
5.1.	Karakteristika ved deltagerne i spørgeskemaundersøgelsen og repræsentativitet	24
5.2.	Vilkår knyttet til afsoning med elektronisk fodlænke	25
5.2.1.	Overholdelse af vilkårene	26
5.2.2.	Afsonernes oplevelse af kontrol.....	28
5.3.	Hverdagen under afsoning med elektronisk fodlænke	30
5.4.	Sociale relationer	32
5.4.1.	Afsonernes åbenhed om afsoningen	33
5.4.2.	Afsonernes oplevelse af andres reaktioner på afsoningen	34
5.4.3.	Afsonernes oplevelse af ubehag ved overvågningen	36
5.5.	Afsoning med fodlænke i forhold til afsoning i fængsel.....	37
5.6.	IO-afdelingerne	39
6.	Opsamling og diskussion	41

1. INDLEDNING

Denne undersøgelse omhandler afsoning med elektronisk fodlænke i hjemmet. Justitsministeriets Forskningskontor har tidligere gennemført en forløbsundersøgelse, der kortlægger anvendelsen af ordningen, samt en undersøgelse af samarbejdet mellem myndighederne i forbindelse med 15-17-åriges afsoning i hjemmet. Disse undersøgelser berører imidlertid ikke spørgsmålet om fodlænkeordningens eventuelle kriminalpræventive effekt. Det er det spørgsmål, der skal belyses med indeværende undersøgelse. Det vil ske gennem en analyse af, hvorvidt der er en forskel i recidivrisikoen mellem domfældte, der har afsonet deres dom med elektronisk fodlænke, og en tilsvarende gruppe af domfældte, der har afsonet dommen i et fængsel.

Effektmålingen suppleres med en spørgeskemaundersøgelse og en interviewundersøgelse. Formålet hermed er at give en indsigt i afsonernes oplevelse af at afsone en straf med elektronisk fodlænke i hjemmet.

2. LOVGIVNINGEN

Lov om fuldbyrdelse af straf på bopælen under intensiv overvågning og kontrol blev vedtaget 24. maj 2005.¹ Loven gav færdselslovsovertrædere med ubetingede straffe på indtil tre måneder mulighed for at afsone på bopælen under intensiv overvågning og kontrol frem for i fængsel eller arresthus. Under fuldbyrdelsen skal den dømte bære en sender om anklen, en såkaldt elektronisk fodlænke.

Lovforslaget om en fodlænkeordning blev fremsat samtidig med et lovforslag om skærpelse af straffen for spirituskørsel og kørsel i frakendelsestiden. Dette ville indebære en vækst i antallet af korte ubetingede frihedsstraffe, og indførelse af en fodlænkeordning blev i den forbindelse set som hensigtsmæssig. Det viste sig imidlertid, at ordningen for færdselslovsovertrædere ikke blev anvendt i særligt stort omfang, idet der ikke var så mange, som ventet, der anmodede om at kunne afsone i hjemmet.

Høringssvarene i forbindelse med fremsættelsen af lovforslaget vedrørende fodlænkeordningen i 2005 viste, at der var udbredt interesse i Retsudvalget såvel som landets retter, politi, Kriminalforsorgen m.fl. for at udvide ordningen til at omfatte også andre grupper af dømte.²

I forlængelse heraf fremsatte justitsministeren allerede samme år, 30. november 2005, et forslag om at udvide ordningen til at omfatte unge, der var under 25 år på gerningstidspunktet.³ Fodlænkeordningen blev på daværende tidspunkt angivet som værende fuldt etableret og velfungerende personalemæssigt og organisatorisk. Det fremgår af lovforslaget, at det er et led i regeringens samlede ind-

¹ Lov nr. 367 af 24. maj 2005.

² Kommenteret høringsoversigt vedrørende forslag til ændring af lov om fuldbyrdelse af straf m.v. af 22. februar 2005.

³ Lovforslag nr. 86 af 30. november 2005.

sats mod ungdomskriminalitet, idet formålet er at åbne muligheden for, at unge, som skønnes egnede, kan afsone på bopælen, så de kan passe deres job eller uddannelse, mens de afsoner straffen. Det fremhæves således i lovforslaget, at ordningen kan sikre bevarelsen af den tilknytning til arbejdsmarkedet eller uddannelsessystemet, som den unge måtte have. Videre nævnes, at ordningen dermed kan forbedre den unges muligheder for at opnå varig tilknytning til arbejdsmarkedet og medvirke til en reduktion i recidivrisikoen.

Loven med denne udvidelse af fodlænkeordningen trådte i kraft den 21. april 2006.⁴ Ordningen omfatter herefter både unge, der ikke er fyldt 25 år på gerningstidspunktet, samt de færdselslovsovertrædere, hvis dom også inkluderer andre forhold end færdselslovsovertrædelser.⁵ Rammen for ordningen er fortsat en dom på højst tre måneders ubetinget fængsel.

Igen i 2008 blev der vedtaget en lov, som udvidede fodlænkeordningen, idet alderskravet blev fjernet.⁶ I forbindelse med gennemførelse af en strafskærpelse for overtrædelse af lovgivningen om våben og eksplosivstoffer i 2008 blev der dog indført en undtagelse, således at personer, der er idømt fængselsstraf i indtil 14 dage for overtrædelse af denne lovgivning, ikke gives mulighed for afsoning i hjemmet, bl.a. under henvisning til den ressourcemæssige belastning, det ville påføre Kriminalforsorgen. De pågældende kan dog få tilladelse til at afsone i hjemmet, såfremt fængselsstraffen tillige er idømt for overtrædelse af anden lovgivning, og overtrædelsen af lovgivningen om våben og eksplosivstoffer ikke har influeret væsentligt på straffens længde.⁷ Begge disse love trådte i kraft 1. juli 2008.

Senest er fodlænkeordningen blevet udvidet til at omfatte ubetingede domme på indtil 5 måneder. Denne lovændring trådte i kraft 1. juli 2010.⁸

2.1. Ordningens betingelser, vilkår og procedurer

Fodlænkeordningen er en frivillig ordning. Som udgangspunkt får alle, som opfylder ovenstående formelle betingelser, tilbud om at afsone i hjemmet. Det er op til den enkelte dømte at sende en ansøgning om afsoning i hjemmet til Kriminalforsorgen. Dernæst vurderer Kriminalforsorgen, om ansøgeren opfylder de øvrige betingelser for at få tilladelse til at afsone med en elektronisk fodlænke.

Det er for det første en betingelse, at afsoneren har en passende bolig, og at boligforholdene rent praktisk tillader, at strafudståelsen kan finde sted under overvågning og kontrol. Boligen må derfor ikke være af midlertidig karakter.

⁴ Lov nr. 304 af 19. april 2006.

⁵ Lov nr. 304 af 19. april 2006.

⁶ Lov nr. 496 af 17. juni 2008.

⁷ Lov nr. 500 af 17. juni 2008.

⁸ Lov nr. 712 af 25. juni 2010.

Det er for det andet en betingelse, at afsoneren har beskæftigelse i form af uddannelse, arbejde eller lignende i minimum 20 timer per uge. Er den dømte uden beskæftigelse, kan aktivering på et af Kriminalforsorgens godkendte samfundstjenestesteder opfylde beskæftigelseskravet.

En tredje betingelse for en tilladelse til strafudståelse på bopælen er, at tidligere hjemmeafsonere ikke i et tidsrum af to år forud for idømmelsen af den straf, som ansøgningen vedrører, er idømt højere straf end bøde.

Tilladelse til hjemmeafsoning betinges endvidere af, at familiemedlemmer og andre personer over 18 år med samme bopæl som den dømte giver samtykke til, at straffen kan udstås på den fælles bopæl. Samtykke er nødvendig, idet der under afsoningen skal installeres elektronisk overvågningsudstyr og gennemføres uanmeldte kontrolbesøg i hjemmet, hvorfor tilsynsmyndigheden skal have adgang til boligen.

Afslag på udståelse af straf på bopælen kan gives, hvis det konkret vurderes, at afsoning hjemme ikke er hensigtsmæssig på grund af den dømtes personlige forhold, eller at afsoneren antagelig vil overtræde de gældende vilkår. Vurderingen kan bero på, at den dømte tidligere har overtrådt vilkårene i forbindelse med tilsynsforløb eller har et massivt misbrug af narkotika eller alkohol.

I forbindelse med fodlænkeordningen er der etableret otte regionale afdelinger, de såkaldte Intensiv Overvågningsafdelinger (IO-afdelinger), som alle er tilknyttet en afdeling af den frie Kriminalforsorg. Det er IO-afdelingerne, der fungerer som tilsynsmyndighed, og som udarbejder egnethedsvurderinger og aktivitetsskemaer for afsoningen. Egnethedsvurderingen indeholder en redegørelse for de personlige forhold, herunder den dømtes boligforhold, beskæftigelsesforhold, eventuelle misbrug m.v. Det er endvidere IO-afdelingerne, der er ansvarlige for gennemførelsen af afsoning på bopælen, og som udfører uanmeldte besøg i hjemmet.

Det er Direktoratet for Kriminalforsorgen, der som sidste instans afgør, om den dømte kan afsone i hjemmet.

Ud over betingelserne for at få tilladelse til at afsone i hjemmet er der i loven fastsat en række vilkår for selve afsoningen. Disse vilkår skal accepteres og overholdes af den dømte. Som vilkår fastsættes, at der ikke må begås strafbare forhold under afsoningen, og at den dømte kun må forlade sin bopæl for at deltage i de aktiviteter, som tilsynsmyndigheden fastlægger tid og sted for. Afsoneren skal forlade bopælen og være tilbage igen tidligst fem minutter før og senest fem minutter efter det præcise tidspunkt, der er fastlagt. Det er videre et vilkår, at den dømte deltager i et undervisningsforløb hos Kriminalforsorgen. Undervisningen vedrører bl.a. spørgsmål som vold og misbrug og har til formål at forbedre den dømtes muligheder for at leve en kriminalitetsfri tilværelse. Endvidere stilles der krav om, at den dømte ikke bruger rusmidler under afviklingen af dommen. Endelig skal den dømte acceptere uanmeldte kontrolbesøg på bopælen og opkald per telefon og skal holde til-

synsmyndigheden underrettet om forhold af betydning for straffuldbyrdelsen på bopælen. Andre vilkår kan fastsættes, hvis det vurderes nødvendigt og hensigtsmæssigt.

Hvis disse vilkår overtrædes, indberettes forholdet til Direktoratet for Kriminalforsorgen. Direktoratet har kompetencen til at tilbagekalde tilladelsen til afsoning i hjemmet, og afsoneren vil i sådanne tilfælde blive overført til fortsat afsoning i et fængsel eller et arresthus.

3. EVALUERINGENS FORMÅL, DATA OG METODE

Formålet med indeværende undersøgelse er primært at belyse, hvorvidt domfældte, der afsoner en ubetinget dom i hjemmet med elektronisk fodlænke, har lavere risiko for at begå ny kriminalitet end domfældte, der afsoner på traditionel vis.

Et sekundært formål er at undersøge, hvilke belastninger der er ved afsoning i hjemmet, men også hvilke fordele det indebærer. Dette sker via dels en spørgeskemaundersøgelse og dels en interviewundersøgelse med afsonere i hjemmet.

I det følgende beskrives datagrundlaget og designet i de tre undersøgelser.

3.1. Effektmålingen

For at kunne undersøge spørgsmålet om effekten af afsoning i hjemmet er det nødvendigt at kunne beregne og vurdere, hvordan det ville være gået fodlænkeafsonerne, hvis de i stedet havde afsonet straffen i et fængsel. Dette sker ved at sammenligne med nogen, der har afsonet en straf i et fængsel, og kræver, at de to grupper, der således sammenlignes, ikke adskiller sig fra hinanden på andre væsentlige faktorer end afsoningsformen.

I det følgende kortlægges, hvordan de to grupper – eksperimentalgruppen og kontrolgruppen – er konstrueret. Desuden beskrives, hvilke data og hvilken metode der anvendes til analyserne.

3.1.1. Eksperimentalgruppen

Det optimale undersøgelsesdesign til at foretage en effektmåling er et randomiseret eksperiment. Ved et sådant design udvælges en eksperimentalgruppe og en kontrolgruppe tilfældigt fra samme population. Det ville her forudsætte, at det tilfældigt – eksempelvis ved lodtrækning – blev afgjort, hvilke domfældte der skulle afsones med fodlænke, og hvilke der skulle afsones i fængsel eller arresthus. Dermed kan det sikres, at der ikke forekommer systematiske forskelle mellem de to grupper. Et sådant design er imidlertid sjældent muligt. I stedet anvendes der derfor et kvasi-eksperimentelt design, hvor eksperimental- og kontrolgruppen ikke er tilfældigt udvalgt, men er søgt konstrueret på en måde, så de må forventes at være sammenlignelige med hensyn til risikoen for tilbagefald til ny kriminalitet.

I denne undersøgelse består eksperimentalgruppen af de domfældte, der i perioden 1. august 2006 til 31. juli 2007 har modtaget et informationsbrev fra Kriminalforsorgen om muligheden for at ansøge om afsoning i hjemmet. Periodens starttidspunkt relaterer sig til, at Kriminalforsorgen først påbegyndte registrering af oplysninger om hjemmeafsonere i deres klientsystem den 1. august 2006, mens sluttidspunktet er valgt med henblik på at få en tilstrækkelig lang undersøgelses- og observationsperiode. Det betyder imidlertid, at eksperimentalgruppen ikke består af alle dem, der i dag kan afsone i hjemmet, men alene færdselslovsovertrædere samt domfældte, som ikke var fyldt 25 år på gerningstidspunktet. Dvs. personer, der var omfattet af ordningen, som den så ud efter den 21. april 2006. Alle i eksperimentalgruppen er idømt en straf på maksimum 3 måneders fængsel.

Det er ikke alle dem, som modtager informationsbrevet fra Kriminalforsorgen, der ender med at afsone i hjemmet. Den forløbsundersøgelse, Justitsministeriets Forskningskontor har gennemført, viser, at af dem, der modtager informationsbrevet om muligheden for at afsone i hjemmet, er det 33 pct., der ikke ansøger herom, mens 25 pct. af dem, der ansøger, senere får afslag af Kriminalforsorgen, fordi de ikke opfylder betingelserne med hensyn til boligforhold, motivation mv. På baggrund af almen kriminologisk erfaring må det forventes, at personer, der af den ene eller den anden grund ikke får ansøgt om at afsone i hjemmet, samt de, der får afslag, ikke er en tilfældig del af samtlige mulige hjemmeafsonere, men typisk nogen med ringere forhold og dermed en forhøjet risiko for recidiv.

Dette viser sig da også at holde stik i denne undersøgelse. Ved en sammenligning mellem dem, der afsoner med fodlænke, og dem, der ikke fik ansøgt herom eller blev nægtet tilladelse hertil, og som derfor afsoner straffen i et fængsel, ses det således, at de, der afsoner i hjemmet, er kendetegnet ved at være mindre kriminelt belastet, idet de har signifikant færre tidligere fældende strafferetlige afgørelser, og idet de er signifikant ældre på tidspunktet for deres kriminelle debut. Sidstnævnte gælder dog alene for de unge under 25 år.

En sammenligning mellem dem, der reelt afsoner i hjemmet, og dem, der ud fra alene de objektive kriterier om kriminalitetens art samt straffens art og længde kunne have afsonet i hjemmet, såfremt fodlænkeordningen havde eksisteret, da de blev dømt, vil derfor indebære en skævhed. For at undgå denne skævhed er det besluttet at lade alle dem, der modtager informationsbrevet fra Kriminalforsorgen indgå i eksperimentalgruppen. De, der har fået afslag på en ansøgning om at afsone i hjemmet grundet uafsonede domme og verserende sager, er dog ikke inkluderet, jf. senere. Denne konstruktion bevirker, at en eventuel forskel i recidivrisikoen mellem eksperimental- og kontrolgruppe ikke vil kunne tilskrives en forskel i motivationen blandt personerne i de to grupper. På den anden side indebærer det dog også, at eksperimentalgruppen ikke kun består af personer, der har afsonet straffen i hjemmet, men også af dem, som opfylder kriminalitets- og strafbetingelserne herfor, men som enten ikke har ansøgt herom eller har fået afslag på grund af personlige forhold m.v., og som derfor reelt har afsonet straffen i et fængsel.

Det skal understreges, at også de personer, der påbegynder, men på grund af vilkårsovertrædelser el.lign. ikke afslutter afsoningen i hjemmet, også er inkluderet i eksperimentalgruppen.

Sammensætningen af eksperimentalgruppen for de to populationer fremgår af tabel 1. Knap halvdelen af de færdselslovsovertrædere, der indgår i eksperimentalgruppen, har reelt afsonet deres straf i hjemmet, mens det drejer sig om godt halvdelen af de unge under 25 år.⁹

Tabel 1. Sammensætning af eksperimentalgruppen i de to populationer.

	Færdselslov		Unge under 25 år	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Ikke ansøgt om afsoning i hjemmet	436	36 %	268	30 %
Ansøgt, men senere fortrudt	33	3 %	20	2 %
Afslag på ansøgning	147	12 %	78	9 %
Tilbagetrukket tilladelse	25	2 %	23	3 %
Påbegyndt afsoning	565	47 %	503	56 %
I alt	1206	100 %	892	100 %

Denne konstruktion af eksperimentalgruppen indebærer, at den eventuelle kriminalpræventive effekt af afsoning i hjemmet i forhold til et fængsel skal være ganske stor, for at den vil kunne påvises statistisk, idet effekten alene vil gøre sig gældende for cirka halvdelen af eksperimentalgruppen.

3.1.2. Kontrolgruppen

Kontrolgruppen er udvalgt blandt personer, der er idømt en straf, inden fodlænkeordningen blev indført. Konkret drejer det sig om dømte fra perioden 1. marts 2004 til d. 28. februar 2005. Fra denne periode er der valgt personer, der opfylder samme kriterier som eksperimentalgruppen angående kriminalitetens art, alder på gerningstidspunktet og straffens art og længde. Kontrolgruppen består derfor også udelukkende af færdselslovsovertrædere, der er idømt en straf på maksimum 3 måneder, samt øvrige domfældte med en tilsvarende maksimal strafflængde, men som var ikke fyldt 25 år på gerningstidspunktet.

Ved konstruktionen af kontrolgruppen er der videre taget højde for, at uafsonede domme og verserende sager kan bevirke, at en person ikke får tilladelse til at afsones i hjemmet. Domfældte med flere uafsonede domme, hvis samlede strafflængde overstiger tre måneders ubetinget fængsel, er således ikke inkluderet i kontrolgruppen. Ligeledes er domfældte med nye verserende sager, som kan forventes at resultere i en ubetinget dom, hvorved den samlede strafflængde vil overstige tre måneder, heller ikke inkluderet. Sidstnævnte er ved dannelsen af kontrolgruppen afgjort på baggrund af den senere, faktisk idømte straf i den verserende sag, mens Kriminalforsorgen – ved be-

⁹ Antallet af domfældte i eksperimentalgruppen stemmer ikke fuldstændig overens med det antal, der fremgår af forløbsundersøgelsen. Årsagen er, at domfældte, der siden da er afgået ved døden, ikke er inkluderet i eksperimentalgruppen. Ydermere er domfældte, der afslutter afsoning efter 1. januar 2009, ekskluderet for at få en tilstrækkelig lang observationsperiode.

slutningen af, om den dømte skal have tilladelse til at afsone i hjemmet – har baseret sin afgørelse på et skøn over den forventede straf, som politiet har foretaget i de konkrete sager.¹⁰

Når der som her anvendes en historisk kontrolgruppe, bør det overvejes, om der kan være tale om en periodeeffekt, idet der i perioden mellem, de to grupper får deres dom, kan være begivenheder, som kan påvirke undersøgelsens resultat. Som tidligere nævnt blev lovforslaget om fodlænkeordningen fremsat samtidig med et lovforslag om skærpelse af straffen for spirituskørsel og kørsel i frakendelsestiden.¹¹ Denne lovændring bevirker, at afgrænsningen af sammenlignelige eksperiment- og kontrolgrupper for færdselslovsovertræderne er forbundet med nogen usikkerhed, idet eksperimentgruppen kan omfatte personer, som efter den tidligere lovgivning ikke ville være blevet idømt en ubetinget straf. Dette forhold søges der i nogen grad kontrolleret via regressionsanalysen.

Såfremt en person indgår flere gange i enten eksperimental- eller kontrolgruppen, inkluderes kun den første dom. Samme person kan imidlertid godt indgå i både eksperimental- og kontrolgruppen.

3.1.3. *Data og metode*

For at klarlægge, hvorvidt der er en forskel i recidivet mellem eksperimental- og kontrolgruppen, efter der er kontrolleret for andre forskelle mellem de to grupper af domfældte, anvendes regressionsanalyser. Det kan dermed undersøges, hvorvidt selve afsoningsformen har en selvstændig betydning for recidivrisikoen. I nærværende evaluering muliggør regressionsanalyser at kontrollere for forskelle i forhold til tidligere og nuværende kriminalitet, omfang og art af tidligere straffe, debutalder samt demografiske forhold som alder og køn.

Data til brug for disse analyser kommer dels fra Kriminalforsorgens klientsystem, dels fra Kriminalregisteret. Fra Kriminalforsorgens klientsystem er indhentet oplysninger om eksperimentalgruppen i form af informationer om domfældte, der modtager informationsbrev fra Kriminalforsorgen om muligheden for at afsone i hjemmet, samt om, hvem der ansøger eller ikke ansøger om, påbegynder og fuldfører en afsoning i hjemmet. Kontrolgruppen er udvalgt på baggrund af data fra Kriminalregisteret, og herfra er også oplysninger om såvel tidligere kriminalitet som recidiv for både eksperimental- og kontrolgruppen trukket.

Recidiv er defineret som lovovertrædelser, der fører til en fældende afgørelse i observationsperioden. Både gerningsdato og domsdato skal ligge inden for den toårige observationsperiode. Fældende afgørelser er ubetingede domme, betingede domme, foranstaltningsdomme, bøder og tiltalefrafald.

¹⁰ Denne frasortering af sager fra kontrolgruppen er sket ved manuel gennemgang af samtlige sager.

¹¹ Lov nr. 363 af 24. maj 2005.

I analyserne anvendes tre forskellige mål på recidiv. Først og fremmest fokuseres på, om domfældte overhovedet recidiverer i den toårige periode. For det andet fokuseres på recidivets grovhed ved at se på, om domfældte recidiverer til en ubetinget dom i den toårige periode. For det tredje belyses recidivets omfang ved at fokusere på, hvor mange kriminelle forhold domfældte har begået inden for den toårige periode.

Fastsættelse af observationsperiodens starttidspunkt er for kontrolgruppen, der har afsonet i et fængsel, uproblematisk og selvsagt, idet det vil være løsladelsesdatoen. Efter det tidspunkt er der ikke samme forhindringer mod at begå kriminalitet. For dem, der afsoner i hjemmet, er der ikke i samme grad tale om en fuldstændig inkapacitering under strafafsoningen, hvilket kunne tale for, at observationsperioden påbegyndes ved afsoningens start. Imidlertid er hjemmeafsonerne underlagt en væsentlig kontrol og overvågning, hvorfor anvendelse af dette starttidspunkt må formodes at ville underestimere eksperimentalgruppens recidiv. Derfor er det valgt at starte observationsperioden ved afsoningens afslutning, men der er samtidig gennemført supplerende analyser med starttidspunkt ved afsoningens påbegyndelse for at se, om billedet fra de primære analyser baseret på afslutningsdatoen genfindes.¹²

3.2. Spørgeskemaundersøgelsen

Undersøgelsens anden datakilde er en spørgeskemaundersøgelse vedrørende domfældte, som afsoner i hjemmet. Formålet med denne del er at belyse, hvordan afsonerne oplever en afsoning med elektronisk fodlænke. Spørgeskemaet indeholder primært spørgsmål om afsonernes hverdag under afsoningen, herunder deres oplevelse af de vilkår og den kontrol, der er knyttet til en afsoning i hjemmet, samt deres sociale liv under afsoningen. Skemaet indeholder desuden spørgsmål, som berører afsonernes holdning til afsoningen i hjemmet, samt enkelte spørgsmål om afsonernes baggrund.

Spørgeskemaet er sendt til de otte IO-afdelinger den 10. november 2010, og samtidig er medarbejderne anmodet om at udlevere skemaet til samtlige afsonere, der afslutter deres afsoning senest 1. april 2011. Spørgeskemaundersøgelsen vedrører således ikke den samme population som effektmålingen, idet spørgeskemaundersøgelsen er påbegyndt efter den seneste lovændring og dermed også angår domfældte med ubetingede domme på over 3 måneder og indtil 5 måneders fængsel samt straffelovsovertrædere m.v., der var fyldt 25 år på gerningstidspunktet.

Personalet i de otte IO-afdelinger er blevet opfordret til at uddele skemaet til afsonerne i slutningen af deres afsoning med henblik på bedst muligt at få belyst erfaringerne med fodlænken. Det betyder antagelig, at de – meget få – afsonere, der ikke fuldfører afsoningen med fodlænke, næppe er repræsenteret i undersøgelsen. Der er sammen med skemaet udleveret en frankeret svarkuvert, således at det udfyldte skema kan returneres direkte til Justitsministeriets Forskningskontor.

¹² Som det fremgår af den omtalte forløbsundersøgelse, er det en overordentlig ringe del af hjemmeafsonerne, der begår ny kriminalitet under afsoningen.

Der er modtaget i alt 226 udfyldte spørgeskemaer.

Der er ikke præcis kendskab til, hvor mange domfældte der reelt er anmodet om at udfylde et spørgeskema, men 667 personer har afsluttet en afsoning i perioden. Det betyder, at svarprocenten er på mindst 34 pct. Hvorvidt de, der har valgt at deltage i spørgeskemaundersøgelsen, udgør et repræsentativt udsnit af alle, der har afsluttet en afsoning i perioden, analyseres i afsnit 5.1.

3.3. Interviewundersøgelsen

Som supplement til effektmålingen og spørgeskemaundersøgelsen er der gennemført kvalitative interview med afsonere i hjemmet og med personalet i de otte IO-afdelinger. Der er gennemført 14 interview med afsonere i hele Danmark i perioden december 2010 til marts 2011. Ydermere er der gennemført interview med én medarbejder i fire afdelinger og med to medarbejdere i andre fire afdelinger.

Interviewundersøgelsen har til formål at give et dybere indblik i, hvordan en afsoning med elektronisk fodlænke opleves. Interviewene med afsonerne har omhandlet deres hverdag med fodlænken, mens interviewene med personalet i IO-afdelingerne i højere grad har fokuseret på at afdække, hvordan en afsoning forløber i praksis. Interviewene med personalet har primært haft til formål at fungere som baggrundsviden for evalueringen.

Rekrutteringen af interviewpersoner blandt afsonerne er foregået gennem medarbejderne i IO-afdelingerne. Medarbejderne har dog ikke haft helt frie hænder hertil, men er blevet givet visse retningslinjer herfor. Alle afdelinger er blevet opfordret til at finde interviewpersoner, som har haft fodlænken på et vist stykke tid, således at de har haft nogle erfaringer at fortælle om i interviewet. Desuden er det søgt at opnå en vis variation i forhold til interviewpersonernes alder, deres boligforhold samt deres beskæftigelse.

Deltagelse i interviewene er frivillig, hvorfor de afsonere, der er blevet adspurgt om deltagelse, har haft mulighed for at afslå. Deltagernes identitet er anonymiseret i rapporten.

4. RESULTATER AF EFFEKTEVALUERINGEN

I det følgende fremlægges først deskriptiv statistik vedrørende eventuelle forskelle mellem eksperimental- og kontrolgruppen, hvorefter det observerede recidiv i de to grupper omtales. Sluttelig gennemføres de analyser, der gør det muligt at vurdere, hvorvidt forskelle i recidivet mellem de to grupper kan tilskrives de forskellige afsoningsformer.

4.1. Beskrivelse af undersøgelsesgrupperne

For at få et indtryk af, om der er forskelle mellem eksperimental- og kontrolgruppen, som kan tænkes at påvirke recidivrisikoen, sammenlignes disse to grupper med hensyn til omfang og art af tidli-

gere straffe samt arten af den nuværende kriminalitet og længden af den nuværende dom. Endvidere inddrages gruppernes alders- og kønsfordeling i sammenligningen.

Da der har vist sig at være betydelige forskelle mellem på den ene side færdselslovsovertræderne og på den anden side de domfældte, som var under 25 år på gerningstidspunktet, og da disse to grupper ikke udgør en lige stor andel af henholdsvis eksperimentalgruppen og kontrolgruppen, er det valgt at analysere de to populationer separat.¹³

Det er i alle tilfælde vurderet, om de fundne forskelle mellem eksperimental- og kontrolgruppe for disse to populationer er statistisk signifikante. I en note under tabellerne er p-værdien angivet. P-værdien udtrykker sandsynligheden for, om en forskel er et udslag af tilfældigheder. I det følgende sættes signifikansniveauet til fem pct., hvilket betyder, at der højst er fem pct. sandsynlighed for, at en observeret forskel beror på tilfældigheder. En p-værdi på 0,05 eller derunder angiver dermed, at der er tale om en signifikant forskel mellem de to grupper.

Indledningsvis skal nævnes, at af de domfældte, som har påbegyndt afsoning med fodlænke, har langt de fleste fuldført afsoningen med fodlænke. Blandt færdselslovsovertræderne drejer det sig om 92 pct. og om 94 pct. af de unge under 25 år. Som nævnt indgår alle – uanset om de har fuldført afsoningen med fodlænke eller ej – i effektevalueringens eksperimentalgrupper.

4.1.1. Kriminalitetens art og straffens længde

Af tabel 2 fremgår, at der kun er små og insignifikante forskelle mellem eksperimental- og kontrolgruppen med hensyn til længden af indeksdommen for de unge under 25 år. Indeksdommen er den dom, der ligger til grund for, at sagen tilhører en af de to grupper.

Tabel 2. Indeksdomme i eksperimental- og kontrolgruppe fordelt efter strafflængde.

	Færdselslov		Unge under 25 år	
	Eksperimental	Kontrol	Eksperimental	Kontrol
14 dage eller derunder	26 %	35 %	12 %	14 %
15 dage - 1 måneder	41 %	38 %	26 %	25 %
Over 1 måneder - 2 måneder	26 %	22 %	42 %	41 %
Over 2 måneder	8 %	6 %	20 %	20 %
I alt (procent)	100 %	100 %	100 %	100 %
<i>I alt (N)</i>	1206	626	892	949

Unge under 25 år: p=0,574. Færdselslovsovertrædere: p=0,000.

For færdselslovsovertræderne er der derimod en signifikant forskel mellem eksperimental- og kontrolgruppens strafflængder. Godt en tredjedel af de dømte i kontrolgruppen er idømt en ubetinget

¹³ De domfældte, som både er dømt for en færdselslovsovertrædelse og var under 25 år på gerningstidspunktet, indgår i populationen af færdselslovsovertrædere.

dom på op til 14 dage, mens dette kun gælder for godt en fjerdedel af de dømte i eksperimentalgruppen. Denne forskel, som der vil blive taget højde for i regressionsanalysen, er utvivlsomt relateret til den omtalte ændring af færdselslovens bestemmelser om spirituskørsel og kørsel i frakendelsestiden fra 2005.

Af tabel 3 fremgår, hvilken kriminalitet der ligger bag indeksdommen for de unge under 25 år. I både eksperimental- og kontrolgruppen er størstedelen dømt for voldsforbrydelser, i særdeleshed simpel vold. Andelen er en anelse større i eksperimentalgruppen end i kontrolgruppen, mens andelen, der er dømt for ejendomsforbrydelser, til gengæld er en anelse mindre. Forskellen er dog ikke statistisk signifikant.

Tabel 3. Indeksdomme i eksperimental- og kontrolgruppe fordelt efter kriminalitetens art for de unge under 25 år.

	Eksperimental	Kontrol	I alt
Sædelighedsforbrydelser	0 %	1 %	1 %
Voldsforbrydelser	65 %	61 %	63 %
<i>Heraf simpel vold</i>	42 %	40 %	41 %
Ejendomsforbrydelser	23 %	25 %	24 %
Andre forbrydelser	6 %	6 %	6 %
Særlove	6 %	7 %	7 %
I alt (procent)	100 %	100 %	100 %
<i>I alt (N)</i>	<i>892</i>	<i>949</i>	<i>1841</i>

P=0,115

4.1.2. Alders- og kønsfordeling

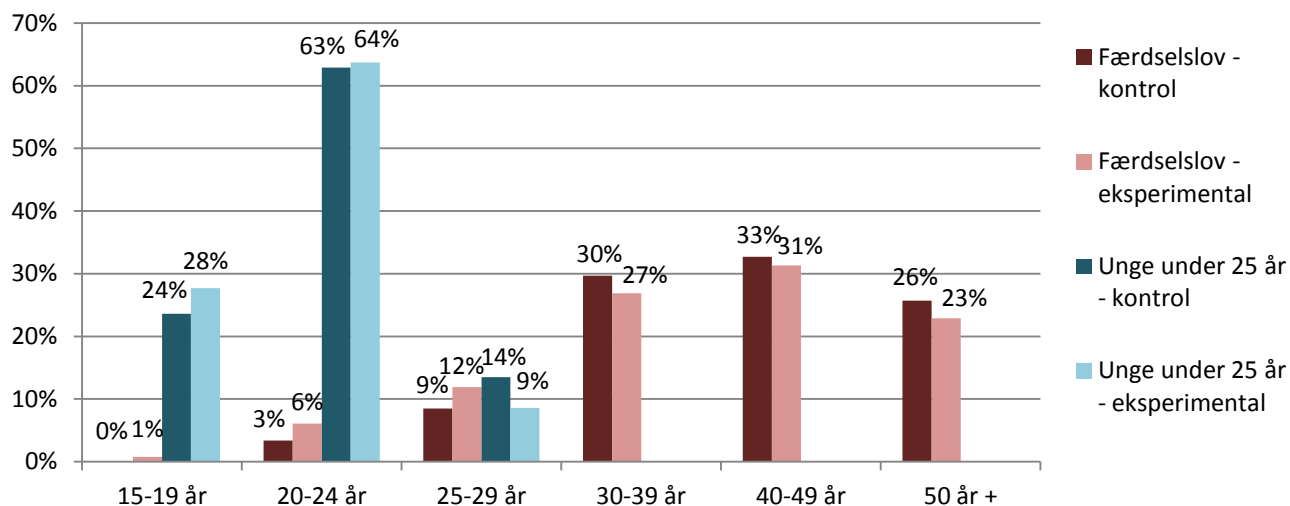
Blandt færdselslovsovertræderne er der ingen signifikant forskel på kønsfordelingen i eksperimental- og kontrolgruppen (hhv. 96 og 97 pct. mænd). Når det drejer sig om de unge under 25 år, er der en svagt signifikant forskel. Imidlertid gælder det også for denne population, at langt størstedelen af de domfældte er mænd, idet det er 98 pct. af eksperimentalgruppen mod 96 pct. af kontrolgruppen.

Aldersfordelingen i de to grupper er derimod mindre ensartet. Af figur 1 fremgår, at der blandt færdselslovsovertræderne er en tendens til, at domfældte i eksperimentalgruppen generelt er lidt yngre ved observationsperiodens start, end tilfældet er for domfældte i kontrolgruppen. I eksperimentalgruppen var 19 pct. af færdselslovsovertrædere under 30 år ved starten af observationstidspunktet, mens dette gælder for 12 pct. i kontrolgruppen.

Med hensyn til den anden population, de unge under 25 år på, ses også en tendens til, at de domfældte i eksperimentalgruppen generelt er lidt yngre end de domfældte i kontrolgruppen. 28 pct. af de unge i eksperimentalgruppen er således under 20 år ved observationsperiodens start, hvilket gæl-

der for 24 pct. af de unge i kontrolgruppen. Forskellen er signifikant for både de unge og færdselslovsovertræderne.

Figur 1. Domme i eksperimental- og kontrolgruppe fordelt efter dømtes alder ved observationsperiodens start.

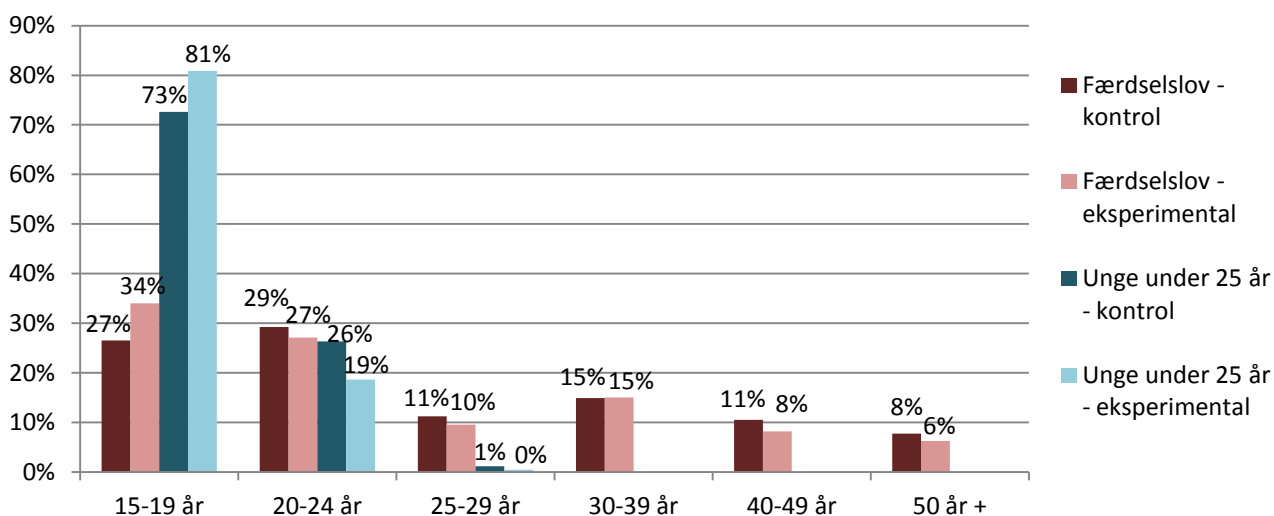


Unge under 25 år: $p=0,002$. Færdselslovsovertrædere: $p=0,002$.

4.1.3. Tidligere kriminalitet

Tidspunktet for kriminel debut er belyst ved alderen på tidspunktet for første strafferetlige afgørelse, jf. figur 2. Blandt færdselslovsovertræderne er der en signifikant større andel af eksperimentalgruppen end af kontrolgruppen, som var under 20 år ved den kriminelle debut (34 og 27 pct.). Samme mønster ses for de unge under 25 år, idet 81 pct. af eksperimentalgruppen var under 20 år på debuttidspunktet, hvilket gælder for 73 pct. i kontrolgruppen. Disse forskelle skal givetvis ses i sammenhæng med de generelle aldersforskelle, der er mellem grupperne, jf. det tidligere.

Figur 2. Domme i eksperimental- og kontrolgruppe fordelt efter dømtes debutalder.



Unge under 25 år: $p=0,000$. Færdselslovsovertrædere: $p=0,023$.

Debutkriminalitetens art er for de unge under 25 år typisk volds- eller ejendomsforbrydelser, både hvad angår eksperimental- og kontrolgruppen, jf. tabel 4. For færdselslovsovertræderne angår debutkriminaliteten ikke overraskende især overtrædelser af færdselsloven, ikke mindst spirituskørsel. I ingen af tilfældene er der signifikante forskelle mellem eksperimental- og kontrolgruppe.

Tabel 4. Domme i eksperimental- og kontrolgruppe fordelt efter arten af debutkriminalitet.

	Færdselslov		Unge under 25 år	
	Eksperimental	Kontrol	Eksperimental	Kontrol
Sædelighedsforbrydelser	1 %	0 %	1 %	1 %
Voldsforbrydelser	10 %	9 %	31 %	33 %
<i>Heraf simpel vold</i>	7 %	6 %	22 %	22 %
Ejendomsforbrydelser	29 %	26 %	43 %	45 %
Anden straffelov	2 %	2 %	3 %	3 %
Færdselslov	57 %	62 %	10 %	10 %
<i>Heraf spiritus- og promillekørsel</i>	50 %	58 %	4 %	4 %
Øvrige særlove	2 %	2 %	11 %	8 %
I alt (procent)	100 %	100 %	100 %	100 %
<i>I alt (N)</i>	1206	626	892	949

Unge under 25 år: $p=0,385$. Færdselslovsovertrædere: $p=0,241$.

Af tabel 5 fremgår antallet af tidligere domme. Blandt færdselslovsovertræderne har 9 pct. af de domfældte i kontrolgruppen ingen tidligere domme mod 5 pct. i eksperimentalgruppen. Samme mønster gør sig gældende for de unge under 25 år, hvor der også er lidt flere af de domfældte i kontrolgruppen end i eksperimentalgruppen, der ikke har nogen tidligere domme (henholdsvis 18 pct. og 15 pct.). Forskellen er signifikant for begge populationer. Disse forskelle er lidt uventede på baggrund af de generelle aldersforskelle mellem grupperne, jf. figur 1, idet man ville forvente flere tidligere domme blandt de ældre i kontrolgrupperne.

Tabel 5. Eksperimental- og kontrolgruppe fordelt efter antal tidligere fældende strafferetlige afgørelser.

	Færdselslov		Unge under 25 år	
	Eksperimental	Kontrol	Eksperimental	Kontrol
Ingen tidligere domme	5 %	9 %	15 %	18 %
1 tidligere dom	8 %	9 %	18 %	21 %
2 til 3 tidligere domme	19 %	18 %	30 %	31 %
4 til 5 tidligere domme	20 %	20 %	18 %	15 %
Over 5 tidligere domme	48 %	44 %	20 %	15 %
I alt (procent)	100 %	100 %	100 %	100 %
<i>I alt (N)</i>	1206	626	892	949

Unge under 25 år: $p=0,005$. Færdselslovsovertrædere: $p=0,002$.

Det er videre undersøgt, om der er forskelle mellem grupperne med hensyn til omfanget af tidligere ubetingede domme. Det viser sig dog ikke at være tilfældet hverken for unge under 25 år eller færdselslovsovertræderne.

4.1.4. Tidligere frihedsstraffe idømt for færdselslovsovertrædelser

I og med at fodlænkeordningen blev gennemført samtidig med, at straffen for spirituskørsel og kørsel i frakendelsestiden blev skærpet, kan det betyde, at der – når der alene fokuseres på færdselslovsområdet – vil være forskelle i antallet af tidligere frihedsstraffe. Strafskærpelsen betød således, at det ikke længere var muligt i samme grad som tidligere at idømme en lovovertræder betinget frihedsstraf mere end én gang.

Samtidig kan en anden lovændring have influeret på omfanget af tidligere frihedsstraffe for færdselslovsovertrædelser. I 2001 blev det således muligt at idømme betinget dom med vilkår om samfundstjeneste eller med vilkår om alkoholbehandling i sager om spirituskørsel.¹⁴ Inden da ville de samme sager været endt med en ubetinget frihedsstraf.

Tabel 6. Eksperimental- og kontrolgruppe fordelt efter antal tidligere betingede frihedsstraffe for færdselslovsovertrædelser.

	Eksperimental	Kontrol	I alt
Ingen tidligere domme	40 %	56 %	46 %
1 tidligere dom	46 %	36 %	43 %
2 eller flere tidligere domme	14 %	7 %	12 %
I alt (procent)	100 %	100 %	100 %
<i>I alt (N)</i>	1206	626	1832

P=0,000.

Af tabel 6 fremgår det, at omfanget af tidligere betingede domme for færdselslovsovertrædelser er signifikant større i eksperimentalgruppen end i kontrolgruppen. Dette skyldes antagelig sidstnævnte lovændring. Muligheden for at gøre en frihedsstraf betinget har således kun eksisteret mellem fire og fem år, inden kontrolgruppen er idømt deres indeksdom, mens den har eksisteret mellem seks og syv år inden eksperimentalgruppens indeksdomme.

Der er tilsvarende set på antallet af tidligere ubetingede frihedsstraffe for færdselslovsovertrædelser. Af tabel 7 fremgår det, at der også er en signifikant forskel mellem grupperne på dette område. Denne gang er andelen, der ikke tidligere er idømt en ubetinget dom for en færdselslovsovertrædelse, mindre i kontrolgruppen end i eksperimentalgruppen, hvilket også er forventet på baggrund af ovennævnte lovændringer samt på baggrund af aldersforskellene mellem de to grupper.

¹⁴ Lov nr. 230 af 4. april 2000.

Tabel 7. Eksperimental- og kontrolgruppe fordelt efter antal tidligere ubetingede frihedsstraffe idømt for færdselslovsovertrædelser.

	Eksperimental	Kontrol	I alt
Ingen tidligere domme	53 %	43 %	49 %
1 tidligere dom	18 %	21 %	19 %
2 eller flere tidligere domme	30 %	36 %	32 %
I alt (procent)	100 %	100 %	100 %
<i>I alt (N)</i>	1206	626	1832

P=0,002.

Sammenfattende har sammenligningerne mellem eksperimental- og kontrolgrupperne for henholdsvis færdselslovsovertræderne og de unge under 25 år vist en række signifikante forskelle. På baggrund af bl.a. de observerede aldersforskelle samt forskelle i omfanget af tidligere straffe kunne det se ud til, at eksperimentalgruppen vil være i større risiko for at recidivere, end kontrolgruppen er. Det understreger væsentligheden af, at der gennemføres regressionsanalyser, der tager hensyn til disse forskelle.

4.2. Observeret recidiv

Tabel 8 viser det observerede recidiv vedrørende det første recidivkriterium – andel med en ny fældende strafferetlig afgørelse.

Tabel 8. Recidiv generelt i eksperimental- og kontrolgruppen.

	Færdselslov		Unge under 25 år	
	Eksperimental	Kontrol	Eksperimental	Kontrol
Ikke recidiveret	64 %	63 %	42 %	40 %
Recidiveret	36 %	37 %	58 %	60 %
I alt (procent)	100 %	100 %	100 %	100 %
<i>I alt (N)</i>	1206	626	892	949

Unge under 25 år: p=0,332. Færdselslovsovertrædere: p=0,752.

Som det fremgår, er recidivprocenterne næsten identiske for eksperimental- og kontrolgruppen for færdselslovsovertræderne. For de unge under 25 år er der en mindre og ikke statistisk signifikant forskel, idet 60 pct. af kontrolgruppen recidiverer i observationsperioden mod 58 pct. af eksperimentalgruppen.

Da eksperimentalgruppen er sammensat af henholdsvis domfældte, der ikke har ansøgt om eller modtaget tilsagn om at afsone med fodlænke, og domfældte, der er påbegyndt afsoning med fodlænke, kan der forventes at være en forskel i recidiv mellem disse to undergrupper, jf. den påviste forskel i personernes kriminelle belastning. Både for færdselslovsovertræderne og de unge under 25 år gælder det, at recidivprocenten er signifikant højere blandt dem, der ikke har ansøgt om eller

modtaget tilsagn om at afsoner med fodlænke (henholdsvis 39 og 66 pct. i de to populationer) end blandt dem, der har påbegyndt en afsoning med fodlænke (henholdsvis 33 og 51 pct.).

Med hensyn til det andet recidivkriterium, recidivets grovhed – målt ved ubetingede domme i observationsperioden – fremgår det af tabel 9, at der for færdselslovsovertræderne er en lidt større andel af eksperimentalgruppen end af kontrolgruppen, som er recidiveret til en ubetinget dom. Forskellen skyldes formodentlig den førmtalte strafskærpelse fra 2005. Mens hele observationsperioden for alle i eksperimentalgruppen ligger efter strafskærpelsen, ligger en del af observationsperioden for nogle af de domfældte i kontrolgruppen inden skærpelsen. Forskellen i de observerede recidivprocenter er dog ikke statistisk signifikant.

Tabel 9. Recidivets grovhed (ubetinget dom) i eksperimental- og kontrolgruppen.

	Færdselslov		Unge under 25 år	
	Eksperimental	Kontrol	Eksperimental	Kontrol
Ikke recidiveret	78 %	81 %	76 %	74 %
Recidiveret	22 %	19 %	24 %	26 %
I alt (procent)	100 %	100 %	100 %	100 %
<i>I alt (N)</i>	1206	626	892	949

Unge under 25 år: $p=0,375$. Færdselslovsovertrædere: $p=0,130$.

For de unge under 25 år ses samme tendens som for recidiv generelt, idet andelen, der recidiverer, i begge tilfælde er større i kontrolgruppen end i eksperimentalgruppen. Forskellen er dog ikke signifikant.

Der ses også variationer inden for de to eksperimentalgrupper med hensyn til recidiv til ubetinget dom for henholdsvis 'den reelle del' af eksperimentalgruppen – dem der afsoner med fodlænke – og den øvrige del, som ikke fik ansøgt eller blev nægtet tilladelse og derfor afsoner straffen i et fængsel. Både for færdselslovsovertræderne og de unge under 25 år er recidivprocenten højere blandt de sidstnævnte end de førstnævnte: Henholdsvis 18 og 26 pct. for færdselslovsovertræderne og 17 og 34 pct. for de unge under 25 år.

I forhold til fordelingen af antallet af nye kriminelle forhold – dvs. både hoved- og biforhold – i observationsperioden er der ingen signifikant forskel mellem eksperimental- og kontrolgruppen for færdselslovsovertrædernes vedkommende. Domfældte i kontrolgruppen har i gennemsnit 1,02 forhold i observationsperioden mod eksperimentalgruppens 1,16 forhold. For de unge under 25 år er der derimod en svag signifikant forskel mellem de to grupper. Kontrolgruppen har i gennemsnit 2,69 kriminelle forhold i observationsperioden mod 2,27 i eksperimentalgruppen.

Igen forekommer der desuden variation inden for eksperimentalgruppen. Tendensen er endnu en gang, at de, der ikke afsoner med fodlænke, er mere kriminelt belastede end dem, der har påbegyndt

en afsoning med fodlænke. For færdselslovsovertræderne er de, der afsoner med fodlænke, i gennemsnit registreret for 0,85 nye forhold, mod 1,43 for dem, der afsoner i fængsel. For de unge under 25 år er tallene henholdsvis 1,62 og 3,12.

Sammenfattende viser de forskellige recidivkriterier ikke større, signifikante forskelle mellem eksperimental- og kontrolgruppen, hverken for færdselslovsovertrædere eller de unge under 25 år. For de unge under 25 år ses dog en tendens til, at en mindre andel af de domfældte i eksperimentalgruppen end i kontrolgruppen recidiverer. Det udelukker ikke, at der kan vise sig at være større forskelle i recidivprocenterne mellem de sammenlignede grupper, når der kontrolleres for de tidligere omtalte forskelle mellem eksperimental- og kontrolgrupper. I det følgende gennemføres der derfor regressionsanalyser, hvorved effekten af afsoningsformen isoleres fra andre influerende faktorer.

4.3. Effekten af afsoningsformen

I den følgende analyse er populationen i lighed med de deskriptive analyser opdelt i henholdsvis færdselslovsovertræderne og de domfældte, som var under 25 år på gerningstidspunktet.

For hver population er der gennemført to binære logistiske regressionsanalyser med to forskellige recidivkriterier. I den første regressionsanalyse vurderes, om afsoningsformen har betydning for, hvorvidt domfældte overhovedet *recidiverer*. Dernæst er der gennemført en regressionsanalyse for at vurdere, om afsoningsformen har en betydning for, hvorvidt domfældte *recidiverer til en ubetinget dom* eller ej.

I tilfælde af, at afsoningsformen viser sig at have en betydning for recidivrisikoen i de to første regressionsanalyser, er der gennemført yderligere to analyser, nemlig én, hvor *recidivhastigheden* tages i betragtning, og én, der vurderer afsoningsformens betydning for *recidivets omfang*. I førstnævnte ses der på, hvorvidt domfældte recidiverer eller ej, samtidig med, at der tages højde for, hvor lang tid der går, før et eventuelt recidiv finder sted. Dette vurderes ved hjælp af en Cox regressionsanalyse. Til sidstnævnte anvendes en binær logistisk regression, og antallet af forhold angår både hoved- og biforhold i den toårige observationsperiode.

I alle analyserne er der foretaget en baglæns modelsøgning, hvor variablene trinvis ekskluderes, hvis de ikke bidrager til at forklare udfaldet.

4.3.1. Færdselslovsovertræderne

For populationen af færdselslovsovertrædere indgår følgende variabler i regressionsanalysen:

- Afsoningsformen, dvs. om dommen er afsonet med fodlænke¹⁵ eller i fængsel (henholdsvis eksperimental- eller kontrolgruppe)

¹⁵ Eller kunne have været det, hvis vedkommende havde ansøgt og/eller fået tilladelse hertil.

- Køn
- Alder ved observationsperiodens start
- Alder ved kriminel debut
- Gerningstypen ved debutdommen (berigelseskriminalitet, færdselslovsovertrædelser eller øvrig kriminalitet)
- Antal tidligere domme/fældende strafferetlige afgørelser
- Tidligere er idømt en eller flere ubetingede domme: ja/nej
- Antal tidligere betingede frihedsstraffe idømt for færdselslovsovertrædelser
- Antal tidligere ubetingede frihedsstraffe idømt for færdselslovsovertrædelser

Af tabel 10 fremgår resultaterne af analysen vedrørende recidiv generelt, dvs. alle typer af fældende strafferetlige afgørelser. Som det væsentligste viser tabellen, at der ikke er signifikant forskel i recidivrisikoen mellem eksperimental- og kontrolgruppen, efter der er kontrolleret for øvrige forskelle mellem de to grupper. Der er dog tale om en tendens, idet sandsynligheden for, at domfældte, der afsoner eller kunne afsones med fodlænke, har lavere recidivrisiko, er på 92 pct. Men ved brug af den alment accepterede signifikansgrænse på 95 pct. kan der altså ikke med sikkerhed konkluderes, at det har en større præventiv effekt at afsones med fodlænke frem for i fængsel eller arresthus. Det skal også understreges, at det under alle omstændigheder er vanskeligt at tolke effekten af afsoningsformen for færdselslovsovertrædernes vedkommende, da den nævnte lovændring i 2005 som nævnt indebærer, at afgrænsningen af sammenlignelige eksperimental- og kontrolgrupper er forbundet med nogen usikkerhed.

Tabel 10. Generelt recidiv for færdselslovsovertræderne.

	B	Sig.	Exp(B)	95 % konfidensinterval for Exp(B)	
				Nedre	Øvre
Kontrolgruppe			1		
Eksperimentalgruppe	-0,195	0,076	0,823	0,664	1,020
Alder ved observationsperiodens start	-0,052	0,000	0,949	0,940	0,959
Antal tidligere domme	0,094	0,000	1,098	1,074	1,123
Debutdom ikke færdselslovsovertrædelse			1		
Debutdom færdselslovsovertrædelse	-0,261	0,023	0,770	1,074	1,123
Konstant	1,205	0,000	3,337		

Tabellen viser i øvrigt, at tre andre forhold har betydning for, om domfældte recidiverer eller ej. Jo yngre domfældte var ved observationsperiodens start, desto større er risikoen for at vedkommende recidiverer inden for en toårs periode. I forhold til tidligere kriminalitet viser analysen, at jo flere tidligere domme, personen har, desto større er risikoen for, at vedkommende recidiverer. Ydermere

fremgår det af tabellen, at domfældte, hvis kriminelle debut var en færdselslovsovertrædelse, har lavere risiko for at recidivere end domfældte, hvis kriminelle debut ikke var en færdselslovsovertrædelse. Alle tre forhold er indikatorer på eller relateret til kriminel belastning.

En analyse vedrørende recidivets grovhed – recidiv til en ubetinget dom – viser ligeledes, at der ikke er en signifikant forskel mellem eksperimental- og kontrolgruppen, når der kontrolleres for andre forhold.

4.3.2. *De unge under 25 år*

For de afsonere, som var under 25 år på gerningstidspunktet, indgår følgende variabler i startmodellen:

- Afsoningsformen, dvs. om dommen er afsonet med fodlænke¹⁶ eller i fængsel/arresthus (henholdsvis eksperimental- eller kontrolgruppe)
- Køn
- Alder ved observationsperiodens start
- Alder ved kriminel debut
- Gerningstypen ved debutdommen (berigelseskriminalitet, færdselslovsovertrædelser eller øvrig kriminalitet)
- Gerningstypen for indeksdommen (berigelseskriminalitet eller øvrig kriminalitet)
- Antal tidligere domme/fældende strafferetlige afgørelser
- Tidligere er idømt en eller flere ubetingede domme: ja/nej

Af tabel 11, der angår recidiv generelt, ses først og fremmest, at der er en signifikant forskel i recidivrisikoen mellem de unge, der afsoner eller kunne afsones med elektronisk fodlænke, og dem, der afsoner i fængsel eller arresthus.¹⁷ De unge, som har afsonet med fodlænke eller kunne have gjort det, har lavere risiko for at recidivere end de unge, der har afsonet i fængsel. Inden for den toårige observationsperiode er det 15 pct. færre af de unge i eksperimentalgruppen end af de unge i kontrolgruppen, der har recidiveret.

Tre andre variabler har desuden betydning for recidivrisikoen: Køn, alder og kriminel belastning. Mænd, yngre og kriminelt belastede har større risiko for at recidivere end kvinder, ældre og ikke kriminelt belastede personer.

¹⁶ Eller kunne have været det, hvis vedkommende havde ansøgt og/eller fået tilladelse hertil.

¹⁷ Resultatet i tabel 12 er baseret på en Cox regression. Forinden denne analyse er gennemført en logistisk regressionsanalyse. Resultatet af denne er ikke inkluderet, idet det ikke afviger markant fra Cox regressionen.

Tabel 11. Generelt recidiv for de unge under 25 år.

	B	Sig.	Exp(B)	95 % konfidensinterval for Exp(B)	
				Nedre	Øvre
Kontrolgruppe			1		
Eksperimentalgruppe	-0,164	0,008	0,849	0,752	0,958
Mand			1		
Kvinde	-0,608	0,007	0,545	0,349	0,850
15-19 år ved obs.periodens start			1		
20-21 år ved obs.periodens start	-0,270	0,001	0,763	0,650	0,896
22-23 år ved obs.periodens start	-0,507	0,000	0,602	0,505	0,718
24 år eller over ved obs.periodens start	-0,456	0,000	0,634	0,532	0,755
Ingen tidligere domme			1		
1 tidligere dom	,385	,001	1,470	1,160	1,863
2-3 tidligere domme	,634	,000	1,885	1,520	2,337
4-5 tidligere domme	1,086	,000	2,961	2,351	3,730
Over 5 tidligere domme	1,358	,000	3,889	3,086	4,901

Helt forventeligt opnås samme resultat, hvis der alene ses på den del af eksperimentalgruppen, der reelt afsoner med fodlænke. Desuden opnås samme resultat, uanset om observationsperioden for eksperimentalgruppen regnes fra afsoningens påbegyndelse eller afslutning.

Vigtigere er, at også samme resultat opnås, når der fokuseres på recidivets grovhed, dvs. recidiv til en ubetinget dom, jf. tabel 12. Tabellen viser, at efter den toårige observationsperiode er det 24 pct. færre af de unge i eksperimentalgruppen end af de unge i kontrolgruppen, der har recidiveret til så alvorlig kriminalitet, at de er idømt en ubetinget dom. Desuden ses også her, at alder og omfanget af tidligere kriminalitet er af signifikant betydning for recidivrisikoen. Endvidere har det betydning, om domfældte tidligere er idømt en ubetinget dom. De unge, som tidligere er idømt en ubetinget frihedsstraf, har større risiko end de andre unge for at recidivere til endnu en ubetinget dom.

Tabel 12. Recidiv til ubetinget frihedsstraf for de unge under 25 år.

	B	Sig.	Exp(B)	95 % konfidensinterval for Exp(B)	
				Nedre	Øvre
Kontrolgruppe			1		
Eksperimentalgruppe	-0,280	0,015	0,756	0,603	0,947
Alder ved observationsperiodens start	-0,134	0,000	0,875	0,832	0,921
Antal tidligere domme	0,172	0,000	1,188	1,138	1,239
Ikke tidligere idømt en ubetinget straf			1		
Tidligere idømt en ubetinget straf	0,543	0,000	1,721	1,313	2,255
Konstant	1,099	0,042	3,002		

For at vurdere, om der også er en forskel i recidivets omfang mellem eksperimental- og kontrolgruppen, fokuseres i det følgende på antallet af kriminelle forhold i den toårige observationsperiode. I denne analyse indgår derfor kun de domfældte, der recidiverer.

Antallet af nye kriminelle forhold er i analysen inddelt i to kategorier: 1-2 nye kriminelle forhold i den toårige observationsperiode er kategoriseret som lav recidivfrekvens, mens 3 eller flere forhold er kategoriseret som høj recidivfrekvens.

Af tabel 13 fremgår det, at der er en signifikant forskel i recidivfrekvensen mellem eksperimental- og kontrolgruppe, selv efter at have kontrolleret for øvrige forskelle mellem de to grupper, idet betydeligt flere af recidivisterne i eksperimentalgruppen end i kontrolgruppen har en lav recidivfrekvens.

Tabellen viser desuden, at alder og omfanget af tidligere kriminalitet også er af signifikant betydning for recidivets omfang.

Tabel 13. Recidivfrekvens i den toårige observationsperiode for de unge under 25 år.

	B	Sig.	Exp(B)	95 % konfidensinterval for Exp(B)	
				Nedre	Øvre
Kontrolgruppe			1		
Eksperimentalgruppe	-0,578	0,000	0,561	0,435	0,724
Alder ved observationsperiodens start	-0,082	0,004	0,922	0,872	0,974
Antal tidligere domme	0,174	0,000	1,190	1,138	1,244
Konstant	1,321	0,025	3,747		

Analyserne vedrørende de unge, der var under 25 år på gerningstidspunktet viser dermed, at de, der afsoner eller kunne have afsonet med fodlænke, hvis de havde ansøgt eller havde fået tilladelse, både har lavere risiko for at recidivere og lavere risiko for, at der blandt recidivisterne er en høj recidivfrekvens.

5. SPØRGESKEMA- OG INTERVIEWUNDERSØGELSE

I det følgende rettes fokus mod de afsonere, der har deltaget i henholdsvis spørgeskema- og interviewundersøgelsen. Populationen består som nævnt af afsonere, som opfylder de nuværende krav for at afsones med fodlænke, dvs. at de er idømt ubetingede domme på maksimalt 5 måneders fængsel.

Analysen er opdelt i fem overordnede temaer. Under hvert tema beskrives først resultatet af spørgeskemaundersøgelsen, som dernæst uddybes og nuanceres med citater fra interviewene. Forinden

gives en kort karakteristik af respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen, ligesom en analyse af repræsentativiteten præsenteres.

5.1. Karakteristika ved deltagerne i spørgeskemaundersøgelsen og repræsentativitet

Som tidligere nævnt, er det kun godt en tredjedel af alle dem, der har afsonet en dom med fodlænke i perioden 15. november 2010 til 1. april 2011, som har besvaret spørgeskemaet. Med så lille en svarprocent er der en risiko for, at stikprøven ikke er repræsentativ for hele populationen. Dette undersøges i det følgende ved at teste, om personerne i stikprøven er fordelt på samme måde efter alder og straffængde som alle de personer, der i perioden 15. november 2010 til 1. april 2011 afsluttede en afsoning i hjemmet.

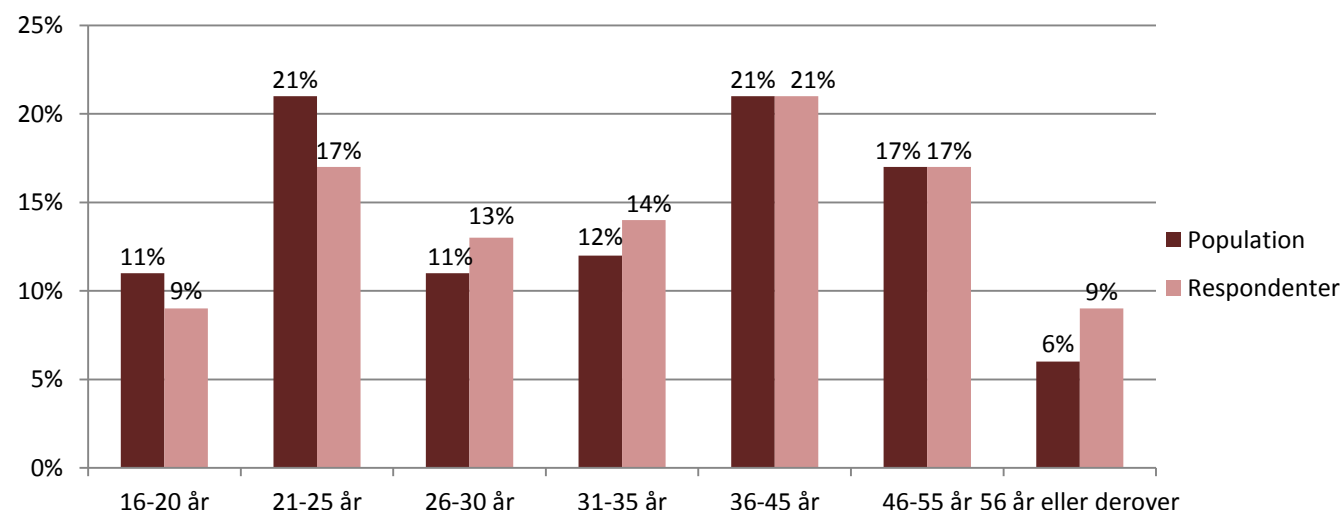
Tabel 14. Population og stikprøve fordelt efter køn.

	Population	Respondenter
Kvinde	6 %	1 %
Mand	94 %	99 %
I alt (procent)	100 %	100 %
<i>I alt (N)</i>	667	226

P=0,004.

Af tabel 14 fremgår det, at kun en ganske lille del af afsonerne i undersøgelsesperioden var kvinder. Andelen af kvinder blandt respondenterne er imidlertid endnu mindre. Ud af de 226 personer, som har besvaret spørgeskemaet, er 223 mænd, mens kun tre er kvinder. Denne forskel er signifikant, hvorfor respondenterne ikke kan anses for at være repræsentative i forhold til kønsfordelingen.

Figur 3. Population og respondenter fordelt efter afsoners alder.



P=0,381.

Af figur 3 fremgår aldersfordelingen i henholdsvis hele populationen og blandt respondenterne. Andelen af afsonere, som er 25 år eller derunder, er lidt mindre blandt respondenterne end i popula-

tionen, men forskellen er ikke signifikant, hvorfor respondenterne må anses for at være repræsentative aldersmæssigt set.

Fordelingen på længden af den afsonede straf blandt respondenterne er derimod signifikant forskellig fra fordelingen i populationen. Tabel 15 viser, at afsonere med korte straffe på op til 15 dage og afsonere med straffe på over 60 dage er underrepræsenteret blandt respondenterne.

Tabel 15. Population og stikprøve fordelt efter strafflængde.

	Population	Respondenter
Indtil 15 dage	13 %	9 %
16-30 dage	35 %	37 %
31-45 dage	14 %	16 %
46-60 dage	21 %	28 %
over 60 dage	18 %	10 %
I alt (procent)	100 %	100 %
<i>I alt (N)</i>	667	226

P=0,003.

Om respondenterne kan det desuden nævnes, at 41 pct. af dem tidligere har afsonet en ubetinget fængselsstraf i et fængsel. Mange af dem har dermed et klart sammenligningsgrundlag, når de skal vurdere fodlænkeordningen. I undersøgelsen forefindes endvidere information om afsonerens husstand, jf. tabel 16. Knap en tredjedel bor alene uden børn (30 pct.), mens 23 pct. bor med partner uden børn og 22 pct. med partner og børn.

Tabel 16. Respondenternes husstandsforhold under afsoningen i hjemmet.

Alene uden børn	30 %
Alene med børn/delebørn	9 %
Med partner uden børn	23 %
Med partner og børn	22 %
Med forældre/øvrig familie/venner	16 %
I alt (procent)	100 %
<i>I alt (N)</i>	221

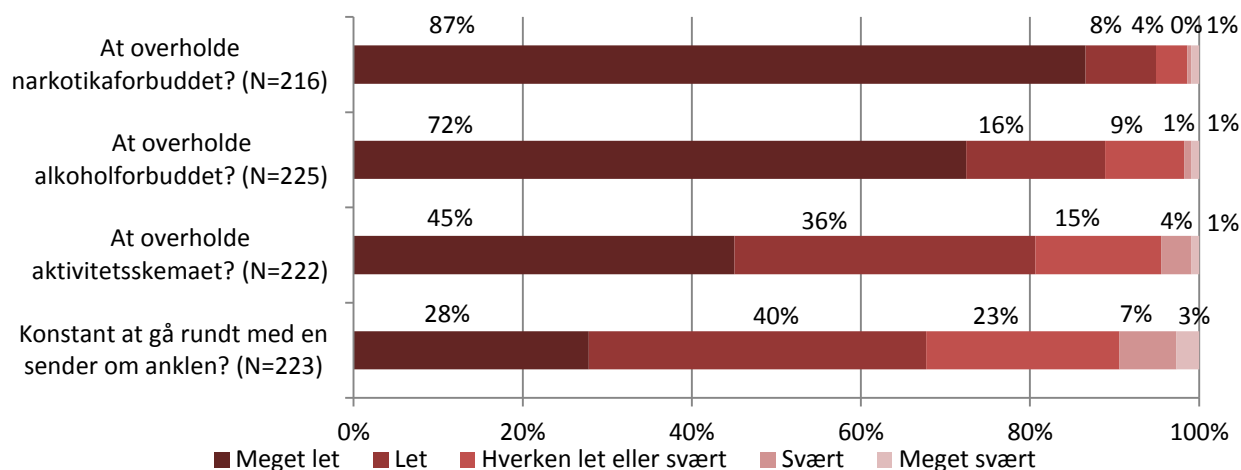
5.2. Vilkår knyttet til afsoning med elektronisk fodlænke

Som nævnt indledningsvis, er der knyttet en række vilkår til afsoning i hjemmet. I det følgende belyses, hvordan afsonerne har oplevet de forskellige typer af kontrol, der er en del af vilkårene ved afsoning i hjemmet. Der fokuseres først på afsonernes oplevelse af selv at skulle overholde vilkårene og dernæst på, hvordan afsonerne har oplevet den kontrol, der udføres af Kriminalforsorgen.

5.2.1. Overholdelse af vilkårene

Af figur 4 fremgår det, at det overordnet set ikke synes at være vanskeligt for afsonerne at overholde tiderne i aktivitetsskemaet, alkohol- og narkotikaforbuddet eller at bære senderen om anklen. Der er dog store forskelle på, hvor stor en andel af respondenterne der synes, det har været meget let at overholde de forskellige vilkår.

Figur 4. Hvor let eller svært har det været at gøre følgende, mens du har afsonet med elektronisk fodlænke?



Især narkotikaforbuddet har været meget let at overholde for langt de fleste afsonere. Det skal nok ses på baggrund af, at det antagelig er en ringe del af hjemmeafsonere, der overhovedet anvendte narkotika inden afsoningen. Andelen, der har oplevet alkoholforbuddet som meget let at overholde, er en anelse mindre, men det drejer sig dog alligevel om knap tre fjerdedele.

Heller ikke de meget snævre tidsgrænser, aktivitetsskemaet fastsætter, ser ud til at have voldt afsonerne store problemer. Knap halvdelen af afsonerne finder det meget let, mens godt en tredjedel finder det let. Videre analyser peger på en tendens til, at afsonere, der bor med børn, oplever dette som mere vanskeligt end afsonere, der ikke bor med børn. Sammenhængen er dog ikke signifikant.

Når det handler om oplevelsen af at bære selve den sender, som afsoneren har fastgjort om anklen, er billedet mere broget. Her angiver kun 28 pct., at det har været meget let, mens 40 pct. angiver, at det har været let. Knap en fjerdedel angiver, at det har været hverken let eller svært, mens hver tiende har oplevet det som svært eller meget svært konstant at skulle bære senderen om anklen.

Sammenlagt tyder undersøgelsen på, at vilkårene knyttet til en afsoning i hjemmet generelt sjældent opfattes som vanskelige at overholde.

Spørgeskemaet omfatter også et åbent spørgsmål om, hvad respondenternes synes, er det sværeste ved at afsonere med elektronisk fodlænke. Hertil angiver knap en tredjedel, at det sværeste er at overholde aktivitetsskemaet. Det tyder på, at der til trods for de positive tilkendegivelser på spørgsmålet

om, hvor let eller svært det har været at overholde tidsskemaet, så er der nogle vanskeligheder knyttet hertil.

Denne opfattelse underbygges i interviewene. Flere af afsonerne beskriver, hvordan de især i starten af afsoningen ikke slapper af, men hele tiden kigger på klokken for at være sikre på, at aktivitetskemaet overholdes. Især når de skal ud ad døren og på arbejde, opleves det som stressende at skulle af sted på et bestemt tidspunkt. Flere afsonere beskriver, hvordan de sidder og er klar til at tage af sted før tid af frygt for ikke at overholde tiden. En af de interviewede fortæller desuden, hvordan han kan have vanskeligt ved at sove om natten, når han skal tidligt på arbejde om morgenen:

”Og jeg ved ikke, om man har det i hovedet, eller man har det i tankerne, eller hvad man har. Men du er vågen rigtig mange gange i løbet af sådan en nat. Nej, hvor er du vågen mange gange. Om det er, hvis du skulle gå hen og få sovet [over dig], så du ikke kommer ud eller hvad ... jeg ved det ikke. Om det er sådan noget, der ligger i baghovedet, eller hvad det er ... jeg skal jo nå det på et bestemt tidspunkt.”

Samtidig opleves det også som stressende at skulle komme hjemme på et bestemt tidspunkt. Flere fortæller, at for at overholde aktivitetskemaet kan det af og til være nødvendigt at stå udenfor og vente lidt, inden de kan gå ind. Som én af afsonerne udtrykker det:

”Det er lidt underligt for mig, at når man kommer hjem fra arbejde, så må man ikke komme for tidligt hjem... Så hvis man kommer ti minutter for tidligt hjem, og man skal stå fem minutter derude og trille tommelfinger, og det er koldt, og det regner eller et eller andet.”

Interviewundersøgelsen underbygger desuden, at det er særligt vanskeligt for afsonere med børn at skulle overholde tiderne. Som en af interviewpersonerne udtrykker det:

”Selvfølgelig giver det en stressfaktor, at du ved, du skal være ude af døren plus/minus fem minutter. For har du to små børn, og den ene hun skal altså lige på toilettet inden eller et eller andet... Sådan nogle ting kører jo. Lige så vel som du ikke må være hjemme før. Og det er jo svært med den trafik, der er.”

I interviewene nævnes det ydermere, at selve senderen, som afsoneren har om anklens, hele tiden minder dem om, at de afsoner, og at der er et aktivitetskema og andre vilkår, der skal overholdes. Det er således ikke selve den fysiske sender, der er ubehagelig at bære, men snarere at den hele tiden sørger for at minde afsonerne om den kontrol, de er underlagt.

Selv om det som angivet ovenfor ikke anses for vanskeligt at overholde vilkåret om alkoholforbud, oplever flere af interviewpersonerne vilkåret som en anelse irriterende. Især de yngre afsonere nævner dette. I øvrigt ser det ud til, at holdningen er, at det er et vilkår, man må indstille sig på for at få

mulighed for at afsones i hjemmet. Flere giver udtryk for, at det er et minimalt offer at bringe for at kunne bibeholde sin hverdag med familie og arbejde. De beskriver samtidig, at det ikke er det værd at indtage alkohol under afsoningen, idet konsekvensen er, at den resterende straf skal afsones i fængsel.

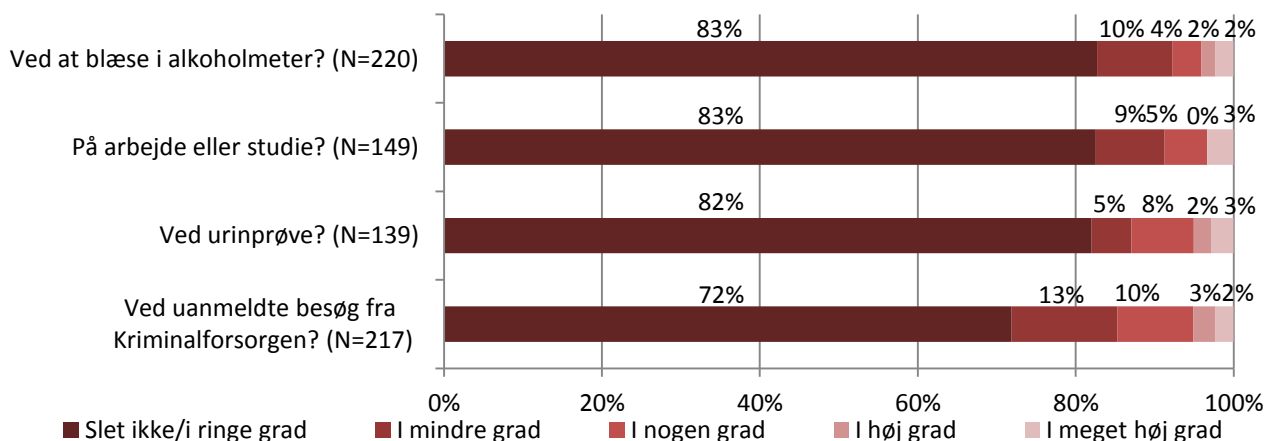
”Nu har jeg bare valgt enten eller. Altså ikke noget [alkohol] overhovedet. Nej, da ikke for 50 dage. Og så ødelægge det for mig selv.”

Dette skal dog ses i lyset af, at den hyppigste årsag til, at en afsoning i hjemmet afbrydes, er en overtrædelse af alkoholforbuddet.¹⁸

5.2.2. Afsonernes oplevelse af kontrol

Af figur 5 fremgår det, hvordan afsonerne har oplevet de former for kontrol, som er knyttet til en afsoning i hjemmet, dvs. uanmeldte kontrolbesøg i hjemmet, kontrol på arbejdspladsen samt kontrol af narkotika- og alkoholindtag. Overordnet set har langt hovedparten af afsonerne ikke fundet denne kontrol ubehagelig.

Figur 5. Har det været ubehageligt at blive kontrolleret på følgende måder?



I forhold til kontrol af både narkotika og alkohol har langt størstedelen af afsonerne angivet, at det slet ikke eller kun i ringe grad har været ubehageligt. Dette skal ses i relation til, at langt hovedparten af afsonerne, som tidligere nævnt, ikke har fundet det vanskeligt at overholde disse forbud.

Samme billede tegner sig med hensyn til kontrol på arbejde/studie, hvor det også er langt størsteparten af afsonerne, som slet ikke eller i ringe grad har oplevet dette som ubehageligt. I forhold til de uanmeldte besøg fra Kriminalforsorgen har knap tre fjerdedele slet ikke eller i ringe grad oplevet dette som ubehageligt. Andelen er fortsat stor, men lidt mindre end ved de andre kontroltiltag. Der

¹⁸ Den forløbsundersøgelse, Justitsministeriets Forskningskontor har foretaget af fodelænkeordningen, viser, at 7 pct. af de påbegyndte afsoninger afbrydes af Direktoratet for Kriminalforsorgen. I 67 pct. af disse er årsagen overtrædelse af vilkåret om ikke at indtage alkohol under afsoningen.

er dog stadig kun ganske få, der har angivet, at det enten i høj grad eller i meget høj grad har været ubehageligt med uanmeldte besøg.

I interviewene underbygges opfattelsen af, at de uanmeldte kontrolbesøg ikke er specielt ubehagelige. De fleste afsonere oplever, at medarbejderne fra Kriminalforsorgen er yderst diskrete og hensynsfulde, når de kommer på besøg, og typisk varer et kontrolbesøg ikke meget længere end et par minutter. Der er en udbredt opfattelse af, at det bare er en del af afsoningen, at Kriminalforsorgen kommer forbi og tjekker – de gør blot deres arbejde. Flere afsonere nævner desuden, at de har vænnet sig til det, og det derfor ikke fylder så meget i deres hverdag. Som én afsoner udtrykker det:

”Det er ikke noget, jeg sådan går og tænker på. Det var nok mest i starten. Den første lille måneds tid, hvor man går og tænker over, om de pludselig ringer. Men igen, det bliver vel en vane et eller andet sted, at de kommer forbi og siger hej.”

Enkelte afsonere fortæller dog, at det hele tiden ligger i baghovedet, at Kriminalforsorgen kan banke på døren hvert øjeblik, det skal være. Det kan især være ubehageligt i forhold til at have gæster eller andre, som afsoneren ikke ønsker at inddrage i afsoningen. Som en interviewperson udtrykker det:

”Og så de her kontrolbesøg. Det er næsten det værste. Ikke at de kommer – det er jo flinke mennesker – men det der med argh, du går hver eneste dag, du ved jo ikke, hvornår de kommer. Så går du og skuer lidt ud, og hver gang du hører en bil: Er det nu dem? Hvad laver børnene? Og naboen? Kommer naboen lige over, mens de står her?”

Interviewene tegner derfor et billede af, at det ikke er selve besøgene, der er ubehagelige, men at uvisheden om, hvornår denne type af kontrol finder sted, samt risikoen for, at uindviede dermed måtte få kendskab til afsoningen, kan være det.

Langt de fleste interviewpersoner angiver desuden, at det ikke er videre ubehageligt at skulle blæse i alkoholmetret. Det opleves typisk blot som en rutinesag – som en del af de uanmeldte besøg. En enkelt afsoner nævner dog, at det opleves som nedværdigende at skulle blæse i alkoholmetret. Det kan give en oplevelse af, at Kriminalforsorgen ikke stoler på, at afsoneren ikke har indtaget alkohol.

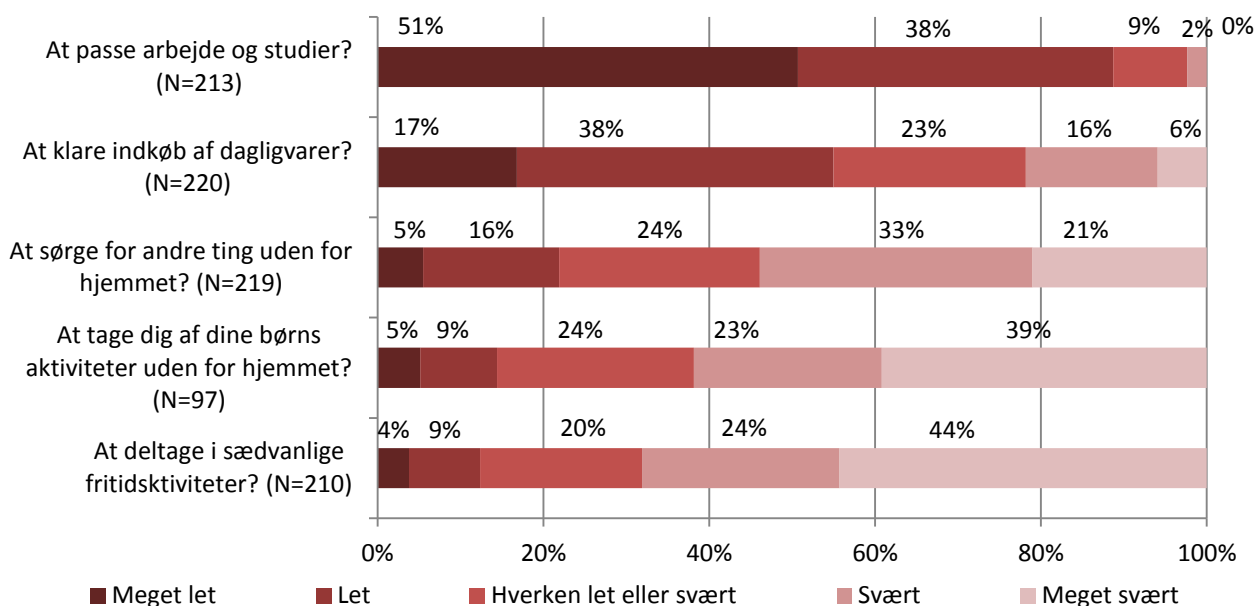
Samlet set giver spørgeskemaundersøgelsen dermed et billede af, at en afsoning med fodlænke ikke opleves som hverken videre besværlig eller ubehagelig, hvilket dog nuanceres noget i de kvalitative interviews. Flere interviewpersoner beskriver, hvordan det i begyndelsen af afsoningen var vanskeligt at overholde skemaet, få uanmeldte besøg mv., samt at der var ubehag forbundet herved. Dette har de imidlertid vænnet sig til i løbet af afsoningen. Da respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen har udfyldt skemaet i slutningen af deres afsoning, må det antages, at deres svar også til dels afspejler, at der har fundet en tilvænningsproces sted.

5.3. Hverdagen under afsoning med elektronisk fodlænke

For alle, der afsoner i hjemmet med elektronisk fodlænke, udarbejdes et aktivitetsskema af Kriminalforsorgen, inden afsoningen påbegyndes. Aktivitetsskemaet fastsætter de tidsrum, inden for hvilke den dømte skal opholde sig på sin bopæl, sit arbejde eller sin uddannelsesinstitution, og hvornår den dømte skal deltage i programvirksomhed. Det bliver ligeledes fastsat, hvornår den dømte kan forlade bopælen for at købe ind, vaske tøj og lignende, hvilket tilsammen maksimalt må udgøre fire timer ugentligt. På dage, hvor der ikke er fastlagt aktiviteter i form af arbejde m.v., er der mulighed for, at afsoneren kan opholde sig uden for hjemmet. I den første måned af afsoningen kan dette ske i to timer to dage om ugen, i anden måned tre timer to dage om ugen, i tredje og fjerde måned seks timer to dage om ugen og i femte måned otte timer to dage om ugen.¹⁹ Tidspunkter for disse frie aktiviteter er også sat ind i aktivitetsskemaet.

En væsentlig fordel ved at afsoner med elektronisk fodlænke frem for i et fængsel er, at afsonerne har mulighed for at bibeholde en række centrale dele af deres normale hverdag. Hvordan afsonerne oplever mulighederne for at opretholde og udøve de forskellige gøremål og funktioner, deres normale hverdag består i, skal belyses i det følgende.

Figur 6. Hvor let eller svært har det været at gøre følgende, mens du har afsonet med elektronisk fodlænke?



At passe arbejde eller studier under afsoningen er det, som den største andel af afsonerne har haft let ved, jf. figur 6. Langt størstedelen af afsonerne angiver, at dette har været meget let eller let. Kun hver 50. har fundet det svært.

¹⁹ Dette ophold uden for bopælen kan ske i tidsrummet kl. 6-22. Har afsoneren mere end to aktivitetsfrie dage om ugen, kan timerne fordeles over flere dage, dog således at det samlede antal ugentlige 'fritimer' forbliver uændret.

I forhold til at kunne foretage indkøb af dagligvarer og andre praktiske gøremål uden for hjemmet tegner der sig et mindre entydigt billede. Med hensyn til indkøb synes godt halvdelen, at det har været enkelt nok, mens knap en fjerdedel synes, at det hverken har været let eller svært. Den resterende femtedel oplyser imidlertid, at de har haft svært eller meget svært ved at klare indkøb af dagligvarer.

Med hensyn til andre gøremål uden for hjemmet er andelen, der har haft svært eller meget svært hermed, noget større, nemlig på 54 pct. Undersøgelsen viser videre, at de afsonere, der bor sammen med nogen – ægtefælle, partner, familie – oplever det som vanskeligere at klare indkøb af dagligvarer og andre ting uden for hjemmet, end afsonere der bor alene. Hvad disse forskelle beror på, kan undersøgelsen ikke sige noget om.

Også hvad angår mulighederne for at tage sig af eventuelle børns aktiviteter uden for hjemme og for selv at deltage i de sædvanlige fritidsaktiviteter, viser undersøgelsen, at det for en meget stor del af hjemmeafsonerne er forbundet med vanskeligheder. Det er således omkring to tredjedele, der finder, at det er svært.

Spørgeskemaundersøgelsen viser altså, at hjemmeafsoningen ikke i synderlig grad besværliggør pasning af arbejde og studier, men at mange andre gøremål uden for hjemmet, der heller ikke i samme grad almindeligvis er skemalagte, bliver besværliggjorte.

Adspurgt om, hvad der er det bedste ved at afsonere med elektronisk fodlænke, nævner langt hovedparten af respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen, at det er nogenlunde at kunne bibeholde en normal hverdag. De kan passe deres arbejde eller studier og være hjemme med familien. På den anden side angiver godt en tredjedel, at det sværeste ved denne afsoningsform er, at de ikke kan gøre alle de ting, de plejer i dagligdagen. Især nævnes manglen på mulighed for motion, men også muligheden for at kunne gå tur med hunden, besøge familien eller skovle sne omtales som noget, det har været vanskeligt ikke at kunne under afsoningen.

Billedet af, at afsonerne er glade for at kunne passe deres arbejde under afsoningen, underbygges i interviewene. Muligheden herfor nævnes desuden oftest som årsagen til, at de valgte at ansøge om en afsoning i hjemmet. Nogle interviewede tilføjer, at de har nemmere ved at komme på arbejde eller i skole til tiden, nu da de har et aktivitetsskema at overholde, mens andre understreger, at de savner den fleksibilitet, de havde, før de fik fodlænken på.

De interviewede påpeger imidlertid også – i lighed med spørgeskemaundersøgelsens resultater – at der er sket væsentlige ændringer i deres dagligdag i forbindelse med afsoningen. De, der normalt tilbringer meget af deres fritid i hjemmet – typisk dem med egen familie – får ændret mindst på deres daglige rytme, mens de, der normalt mest er uden for hjemmet i fritiden, deltager i fritidsakti-

viteter, besøger venner mv., må foretage drastiske ændringer i deres hverdag. På den måde oplever nogle afsonere – især de unge – en væsentlig indskrænkning i deres hverdag og bevægelsesfrihed. For nogle er det frustrerende og svært at håndtere pludselig at være begrænset til at holde sig inden for hjemmets fire vægge i den meste fritid. Flere angiver desuden, at fritiden dermed ændrer karakter. For også fritiden er skemalagt og derfor ikke egentlig fri.

”Man tænker sgu over det, når man sidder derhjemme, og man ikke lige har de samme muligheder, når man har fri. Man kan ikke bare lige tage op til en kammerat eller tage ud og spille noget fodbold eller tage op i svømmehallen, eller hvad man nu har lyst til. Så det er jo en form for frihedsberøvelse, kan man kalde det.”

”Man har meget fritid, men det passer ikke bare ind. Det er skemalagt, så det er ikke altid lige, når man har lyst til at komme ud, at muligheden er der.”

”Den eneste forskel er, at jeg ikke kan træne. Det har så også irriteret mig en del. Det er træls, at man ikke kan træne... især den gang, der var ferie. Der fik jeg helt ondt i hovedet af at være hjemme hele tiden.”

I forhold til at kunne sørge for indkøb og andre praktiske gøremål uden for hjemmet er der også i interviewundersøgelsen delte meninger. Mens nogle afsonere giver udtryk for, at det fungerer fint med de handletider, der er lagt ind i aktivitetskemaet, føler andre sig mere presset af den begrænsede tid. Flere beskriver, hvordan det kræver en stram planlægning at nå det hele.

Undersøgelsen peger således på, at det vanskeligste ved afsoning i hjemmet er aktivitetsmuligheder uden for den fastlagt arbejdstid. Det er i fritiden, hjemmet kan blive et fængsel, fordi der er afsat begrænset tid til udendørs aktiviteter, og fordi de spontane handlinger og beslutninger om gøremål og aktiviteter uden for hjemmet, som en normal hverdag omfatter, ikke er tilladt under afsoningen i hjemmet.

5.4. Sociale relationer

Ved en afsoning i hjemmet må det forventes, at afsonerne har bedre muligheder for at opretholde deres sociale liv end ved en afsoning i fængsel, men det må, jf. også ovenstående, samtidig formodes, at en afsoning med fodlænke i en eller anden udstrækning påvirker afsoneres forhold til familie, venner mv.

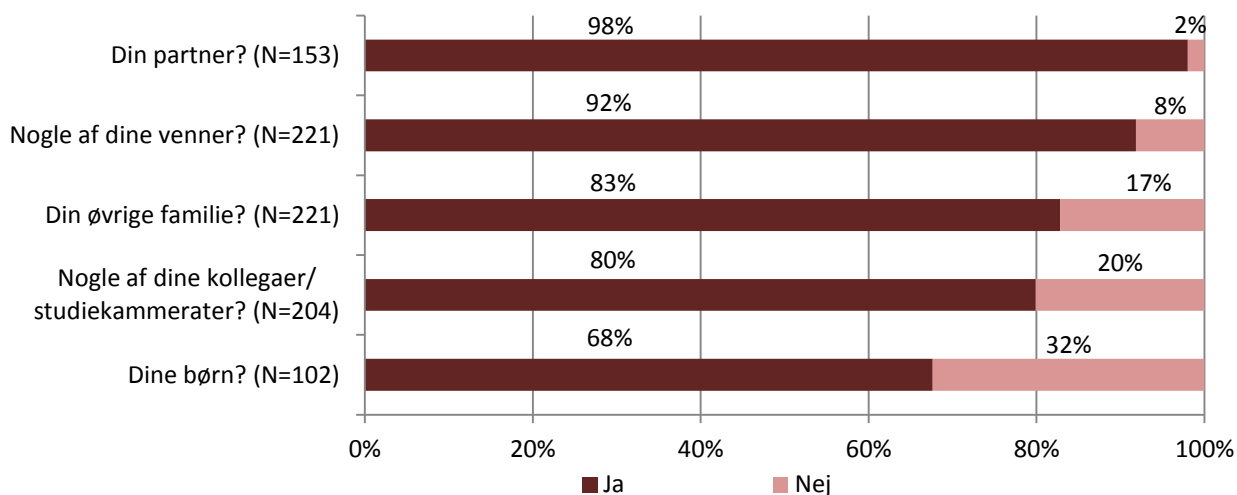
For at belyse dette fokuseres i det følgende på henholdsvis afsonernes åbenhed omkring afsoningen, afsonernes oplevelse af andres reaktioner på afsoningen samt afsonernes oplevelse af ubehag i forskellige sociale situationer.

5.4.1. Afsonernes åbenhed om afsoningen

For at kunne afsonere i hjemmet er det nødvendigt, at afsoneren fortæller personer over 18 år med samme bopæl om afsoningen. Samtidig får også arbejdsgiver og uddannelsessted besked. Imidlertid er det muligt at afsonere med fodlænke uden at informere børn, venner, kollegaer og øvrig familie herom.

Af figur 7 fremgår det, at stor set alle afsonere har fortalt deres partner om afsoningen. Det samme gør sig gældende i forhold til venner eller i hvert fald nogle af dem. Langt hovedparten, nemlig mindst fire ud af fem, af afsonerne har desuden fortalt øvrig familie samt kollegaer/studiekammerater om afsoningen. Af de afsonere, der har børn, har to tredjedele fortalt børnene om afsoningen. Generelt er hjemmeafsonerne således ganske åbne om deres afsoning.

Figur 7. Har du fortalt til følgende, at du afsoner med elektronisk fodlænke?



Også de fleste interviewede har fortalt venner, familie og kollegaer om afsoningen. Typisk har de valgt at være åbne omkring afsoningen for at undgå rygter og snakken i krogene. Enkelte interviewpersoner har dog valgt at holde kortene tæt ind til kroppen og har ikke haft lyst til, at andre end den nærmeste familie og venner skulle vide besked. Disse interviewpersoner angiver som årsag, at det kan få konsekvenser for deres videre liv – i særdeleshed deres arbejdsliv – hvis det bliver alment kendt, at de har begået en kriminel handling. Som én afsoner udtrykker det:

”Hvis jeg kan undgå det, vil jeg ikke sige det til folk. Det er selvfølgelig træls. Fordi allerede der, kan de dømme en.”

I forhold til at fortælle sine børn om afsoningen ses forskellige tendenser i interviewene. Mens nogle har været åbne over for deres børn, har andre valgt ikke at fortælle dem om afsoningen. Typisk begrundes dette med, at afsonerne er i tvivl om, hvordan børnene vil reagere på det, og om de vil kunne lade være med at fortælle det til klassekammeraterne mv.

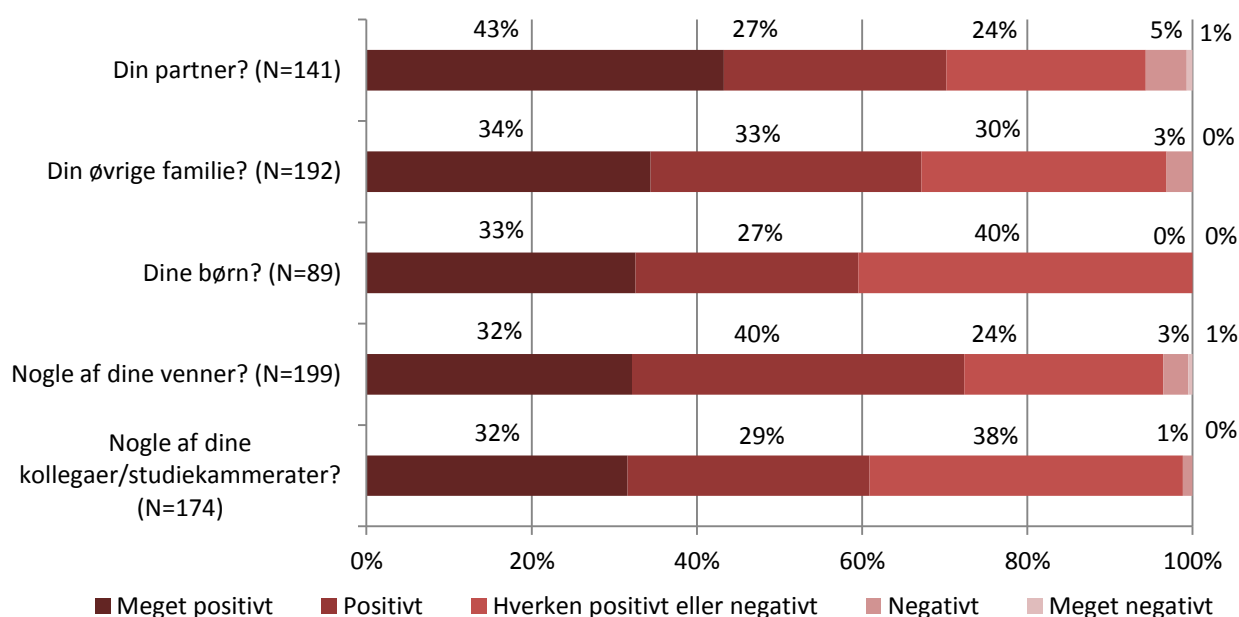
”Jeg har ikke snakket med ham [min søn] om, hvad det er. For jeg ved ikke helt, hvordan han ville tolke det. Jeg tror ikke rigtig, han kan sætte perspektiv på det.”

For de afsonerne, som ikke ønsker, at deres børn har kendskab til afsoningen, kræver det lidt planlægning og forsigtighed at holde afsoningen skjult. Enten skal lænken gemmes væk bag tøjet og børnene holdes beskæftiget andetsteds, når Kriminalforsorgen kommer på uanmeldt besøg, eller der skal findes på kreative forklaringer, eksempelvis at det er en skridttæller, man har om anklen.

5.4.2. Afsonernes oplevelse af andres reaktioner på afsoningen

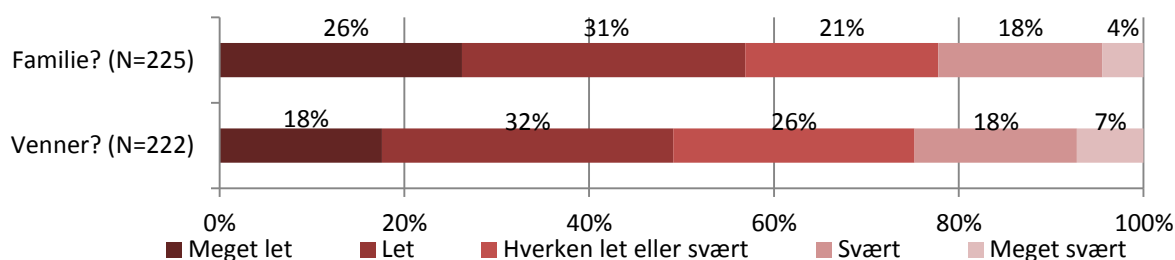
I det omfang, afsonerne har berettet herom, har de i langt de fleste tilfælde fået positive reaktioner fra dem, de har fortalt det til, jf. figur 8. Godt to tredjedele af afsonerne angiver, at deres partner har reageret meget positivt eller positivt på, at de har fodlænke på, og andelen, der har oplevet positive reaktioner fra børn, øvrig familie venner og kolleger, er af nogenlunde samme størrelsesorden. Kun ganske få har oplevet negative reaktioner.

Figur 8. Hvordan har de, du omgås, typisk reageret på, at du har haft fodlænke på?



Ses der på muligheden for at opretholde sociale relationer med venner og familie, er billedet mere blandet, jf. figur 9. Omkring halvdelen har haft meget let eller let ved at have sædvanlig kontakt til henholdsvis venner og familie, mens knap en fjerdedel har haft svært eller meget svært ved dette.

Figur 9. Hvor let eller svært har det været at have sædvanlig kontakt med følgende, mens du har afsonet med elektronisk fodlænke?



I interviewene tegner der sig to forskellige billeder af afsonernes oplevelser af deres partners reaktion på en afsoning med fodlænke. Nogle oplever, at samleveren ser afsoningen i hjemmet som positiv, fordi afsoneren kan deltage i familielivet og ordne praktiske gøremål i hjemmet. Der er også afsonere, der har været mere hjemme end vanligt til glæde for deres samlever. Samtidig slipper samleveren for at skulle få en hverdag til at fungere på egen hånd og for at skulle bruge tid og energi på at besøge afsoneren i fængsel.

”Hun synes, at det er en fin ordning... Det har ikke påvirket hende. Tværtimod. Det kunne jo have vidtrækkende konsekvenser for familien, hvis jeg havde mistet mit arbejde... Det ville jo nok primært have været et sted i Jylland [at afsoningen skulle finde sted]. Og så havde det været lidt vanskeligt at skulle besøge hinanden.”

Andre afsonere har derimod en oplevelse af, at afsoningen har været en belastning for deres samlever. Det kan således også skabe flere konflikter og skænderier, at afsoneren nu befinder sig så meget i hjemmet. Samtidig kan det opleves som en belastning for samleveren, at vedkommende er nødt til at overtage flere af de daglige gøremål for at få hverdagen til at hænge sammen for familien.

”Jeg plejer at gå ned i byen for det meste og handle og gå ned med skraldet og sådan nogle ting, og så klarede hun rengøring. Så nu er hun nødt til at gøre det hele. Hun siger også, at det er mere en straf for hende end det er for mig”.

Når det drejer sig om reaktioner fra afsonernes børn, giver interviewene indtryk af, at børnene oplever denne type afsoning som positiv. Hvad enten børnene har kendskab til afsoningen eller ej, oplever de ikke det svigt, det kan være, at en forælder forlader dem for at afsonere i et fængsel. Samtidig kan børnenes hverdag i grove træk fortsætte, som den plejer – ganske vist er der nogle andre rammer end vanligt med færre muligheder for udflugter og andet uden for hjemmet, men den forælder, der afsoner, har stadig mulighed for at være en del af barnets hverdag.

I relation til afsonernes sociale liv med venner og øvrig familie belyser interviewene, hvordan der på den front kan ske væsentlige ændringer i forhold til afsonerens normale hverdag. Flere afsonere beskriver, hvordan de har måttet sig nej til sociale arrangementer, mens andre fortæller, at de kun

sjældent får besøg af venner og familie. I nogle tilfælde skyldes dette, at afsonerne ikke ønsker, at venner og familie skal kende til afsoningen og derfor undgår at få besøg, mens det i andre tilfælde skyldes, at vennerne falder fra. Især for de hjemmeboende unge kan det bero på, at der simpelthen ikke er den fornødne plads og mulighed for privatliv til at have vennerne på besøg. Der er dog også afsonere, som oplever stor opbakning fra venner og familie, som eksempelvis tilpasser arrangementer og aktiviteter til de krav, en afsoning i hjemmet stiller.

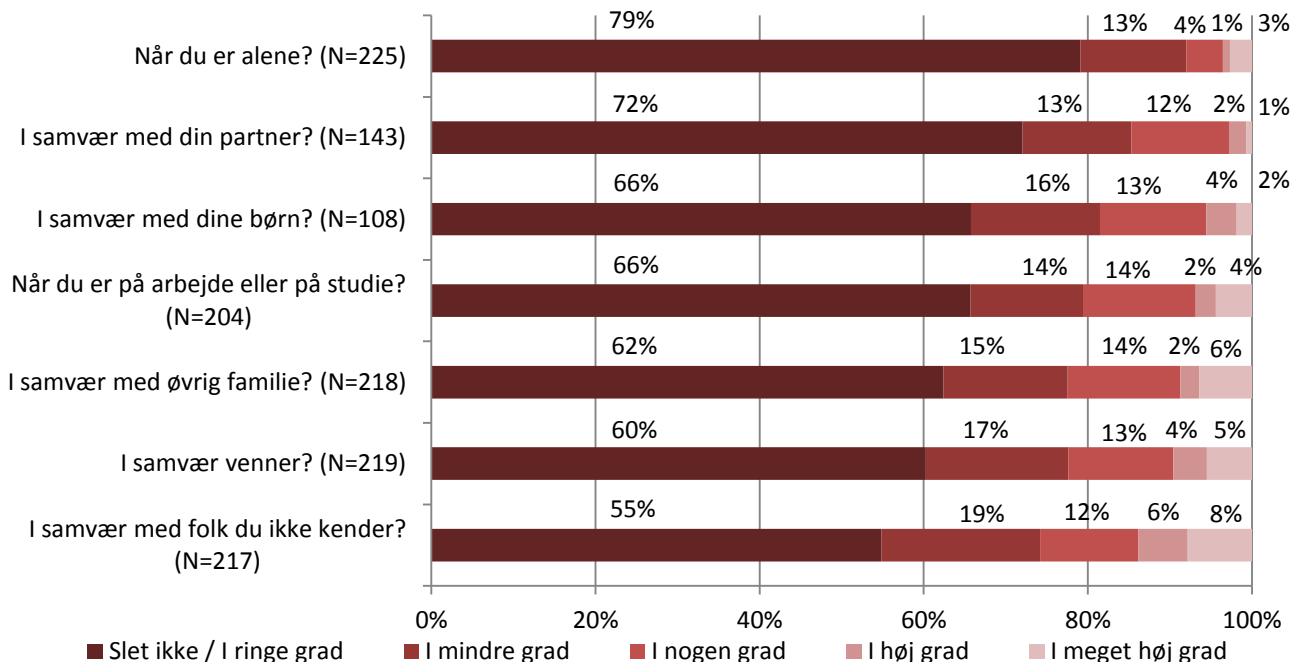
”Der er mange af mine kammerater, der kommer og besøger mig... Måske er der nogle enkelte stykker, der ikke kommer så tit mere... Jeg troede faktisk, at nu jeg fik den her på, så er der garanteret ikke nogen, der gider komme herud til mig. Men nej. Det gør de sgu alligevel.”

Interviewene viser dermed stor variation i hjemmeafsoningens indflydelse på afsonerens normale sociale liv – både i forhold til partner, øvrig familie og venner.

5.4.3. Afsonernes oplevelse af ubehag ved overvågningen

De fleste af afsonerne har ikke oplevet det som ubehageligt at være overvåget med elektronisk fodlænke, hverken når de er alene, eller når de sammen med andre mennesker, jf. figur 10.

Figur 10. Har du følt ubehag ved at være overvåget med elektronisk fodlænke i følgende situationer?



Mere end ni ud af ti af afsonerne har slet ikke eller kun i mindre grad oplevet det som ubehageligt at være overvåget ved elektronisk fodlænke, når de er alene, mens det i samværet med en partner gælder 85 pct. af dem. Videre viser det sig, at omkring fire ud af fem slet ikke eller kun i mindre grad

har syntes, at det var ubehageligt at være overvåget under samvær med børn, kollegaer, øvrigt familie eller venner. I ingen af disse situationer overskrider andelen, der synes overvågningen i høj eller meget høj grad har været ubehagelig, 10 pct.

I forhold til samvær med folk, man ikke kender, ses en tendens til, at lidt flere oplever det som ubehageligt, idet ca. hver fjerde oplever det som ubehageligt i nogen grad, i høj grad eller i meget høj grad.

I interviewene nævner nogle afsonere, at det var ubehageligt at skulle møde til programvirksomhed i IO-afdelingerne, netop fordi det drejer sig om ukendte personer.

”Jeg var meget træt af at skulle derop... Man vil jo godt putte sig lidt. Det er jo ikke noget man går og skilter med det her. Sæt du nu render ind i en, du kender, som du ikke har fortalt historien. Jamen rolig nu, hvis du møder en, du kender, så er I jo i samme båd. Men alligevel har du ikke noget ønske om at få det udbredt mest muligt.”

I situationer, der involverer partner, børn, øvrig familie og venner, giver nogle interviewpersoner udtryk for, at det ubehagelige ligger i, at de ikke ved, hvornår Kriminalforsorgen kommer på uanmeldt besøg. Dette kan opleves som en belastning i sociale situationer, fordi afsonerne ikke ønsker, at andre direkte skal delagtiggøres i den kontrol, de udsættes for. Overordnet set er tendensen i interviewene dog den samme som i spørgeskemaundersøgelsen – langt hovedparten har ikke oplevet ubehag ved at være overvåget med elektronisk fodlænke i forskellige sociale situationer.

5.5. Afsoning med fodlænke i forhold til afsoning i fængsel

Overordnet peger spørgeskema- og interviewundersøgelsen på, at fodlænkeordningen i modsætning til en afsoning i fængsel giver gode mulighed for at opretholde noget, der minder om en normal hverdag – især i forhold til arbejds- og familieliv.

Tabel 17. Er elektronisk fodlænke efter din mening en mildere eller strengere afsoningsform end fængsel?

Meget mildere	35 %
Mildere	44 %
Hverken mildere eller strengere	15 %
Strengere	5 %
Meget strengere	1 %
I alt (procent)	100 %
<i>I alt (N)</i>	218

Adspurgt om de mener, elektronisk fodlænke er en mildere eller strengere måde at afsone sin straf på, svarer godt en tredjedel af afsonerne i spørgeskemaundersøgelsen, at elektronisk fodlænke er en meget mildere afsoningsform, mens knap halvdelen svarer, at det er en mildere afsoningsform. Kun

seks pct. angiver, at afsoning med fodlænke er strengere eller meget strengere end afsoning i fængsel, jf. tabel 17. Der er ikke nogen signifikant forskel i svarene mellem de afsonere, der tidligere har afsonet i fængsel, og dem, der ikke har.

Der er også spurgt til, om afsonerne har fortrudt, at de valgte at afsonere med elektronisk fodlænke. Det er der meget få, der har, nemlig kun hver 50. af afsonerne. Hovedparten (98 pct.) angiver desuden, at de ville søge om fodlænke igen, hvis de kom i en sådan situation og fik muligheden.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt fodlænke er en mildere straf end fængsel, så angiver flere af de interviewede, hvordan afsoning i hjemmet ganske vist ikke indebærer, at de er spærret inde rent fysisk, men at det stadig drejer sig om en afsoning, hvor der sker en frihedsberøvelse.

Frihedsberøvelsen er primært funderet i den konstante overvågning og kontrol, en afsoning i hjemmet medfører. Flere afsonere beskriver, hvordan de oplever det som et psykisk pres, at deres tid er sat ind i et skema, som de selv skal sørge for at overholde. De har vanskeligt ved at slappe af, fordi de konstant skal være opmærksomme på at overholde aktivitetsskemaet, og oplever det som stressende hele tiden at skulle følge med i, hvad klokken er. Ydermere er afsonernes bevægelsesfrihed noget mere begrænset under afsoningen end i deres sædvanlige hverdag. En meget stor del af fritiden skal de tilbringe i hjemmet, hvilket begrænser mulighederne for at have et socialt og udadvendt liv. Samtidig kan det for nogle være vanskeligt at vænne sig til, at deres eget hjem bliver til et fængsel. Hjemmet bliver et sted, hvor afsonerne ikke længere har den fulde kontrol. Der er opsat regler for, hvornår de må og ikke må opholde sig der, samtidig med at der er regler for, hvad de må foretage sig, når de opholder sig der.

”Selvfølgelig er der det med de tider, jeg skal overholde. Og det var meget svært i starten. Meget svært. Specielt når jeg skulle på arbejde. At man skulle være ude af ens eget hjem på et bestemt tidspunkt! Og man måtte ikke komme hjem, før klokken var det og det. Det skulle jeg lige vænne mig til.”

Selv om de fysiske rammer under afsoningen er de samme, som afsonerne er vant til, så betyder det altså ikke, at det liv, de lever under afsoningen, er frit på samme måde som i deres normale hverdag. Nogle af interviewpersonerne nævner endda, at de opfatter kontrollen som mere intensiv ved en afsoning i hjemmet end ved afsoning i fængsel. I et fængsel er der udgang i weekenderne, og samtidig er der mulighed for eksempelvis at træne i hverdagene.

I både spørgeskemaundersøgelsen og i interviewundersøgelsen er den overordnede tendens dog klar. En afsoning med elektronisk fodlænke er ganske vist ikke præcis det samme som den sædvanlige hverdag, men en sådan afsoning giver dog stadig bedre muligheder for at opretholde arbejds- og familieliv end en afsoning i fængsel.

”Vi er meget, meget glade for ordningen, og det er heller ikke noget, der har påvirket os. Uden at det dermed skal lyde som om, at jeg synes, det er ingenting – som om livet fungerer, som om det ikke var der. Det gør det jo ikke. Men i mit tilfælde er det ikke noget, der giver nogle begrænsninger, jeg ikke kan se mig ud af.”

Afsoning med elektronisk fodlænke giver desuden mulighed for at grundlægge nogle gode rutiner – eksempelvis at bruge mere tid hjemme sammen med familien, ikke gå så meget i byen, møde på arbejde eller i skole til tiden mv. – som afsonerne kan bibeholde, når de får lænken af. Som en af afsonerne siger, om ikke at kunne gå i byen længere:

”Det har været træls. Det var træls i starten. Men jeg blev faktisk overrasket over mig selv. Jeg havde forestillet mig, at jeg bare ville være sur over det, men jeg har faktisk været ligeglad... Det har faktisk været dejlig at tage det roligt for en gangs skyld.”

Dermed giver en afsoning i hjemmet ikke blot mulighed for at undgå den negative påvirkning, som kan finde sted i fængslerne, den giver også mulighed for at opretholde en nogenlunde normal hverdag og måske endda i enkelte tilfælde hjælp til at få bedre hverdagsrutiner.

Enkelte afsonere nævner imidlertid, at de muligvis ville vælge anderledes næste gang grundet den begrænsede bevægelsesfrihed og den intense kontrol.

”Jeg vil hellere i fængsel, end jeg vil have fodlænke på. Og sådan bliver det også næste gang. Hvis der bliver en næste gang. Jeg tager sgu ikke den her på. Det gider jeg ikke. Man bliver sindssyg i længden. Jeg kan ikke magte det. Jeg vil kunne gå rundt, jeg vil ikke det der med, du skal være hjemme der, og du skal være dit, og du skal være dat.”

Langt de fleste af interviewpersonerne angiver dog, lige som respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen, at de ville vælge at afsones med fodlænke igen, hvis muligheden bød sig. For mange af dem opvejes de stramme regler og den intensive kontrol af fordelene ved tilnærmelsesvist at kunne opretholde sin hverdag.

5.6. IO-afdelingerne

I spørgeskemaundersøgelsen er inkluderet to spørgsmål, der omhandler afsonernes oplevelse af IO-afdelingernes rolle i afsoningen.

Generelt er der stor tilfredshed med den behandling, afsonerne har fået af medarbejderne i IO-afdelingerne. Hele 60 pct. angiver, at de i meget høj eller i høj grad har modtaget den hjælp og støtte fra Kriminalforsorgen, som de har haft behov for under afsoningen, jf. tabel 18.

Tabel 18. Mener du, at du under din afsoning har fået den hjælp og støtte af Kriminalforsorgen, som du har haft behov for?

I meget høj grad	26 %
I høj grad	34 %
I nogen grad	21 %
I mindre grad	9 %
Slet ikke /i ringe grad	10 %
I alt (procent)	100 %
<i>I alt (N)</i>	213

Både i spørgeskemaet, hvor der har været mulighed for afslutningsvis at give kommentarer, og i interviewene roser flere afsonere desuden på eget initiativ medarbejderne i Kriminalforsorgen. Nogle afsonere angiver som særligt positivt, at de har kunnet tale med medarbejderne om diverse problemer eller vanskeligheder ved afsoningen. Andre afsonere har især oplever det som positivt, at medarbejderne er diskrete og hensynsfulde ved de uanmeldte besøg. Som én af respondenterne skriver i spørgeskemaet:

”Jeg føler, at jeg har oplevet positive mennesker, der er professionelle og taler til en i øjenhøjde.”

Med hensyn til det undervisningsprogram, som er obligatorisk at deltage i under afsoningen, er billedet mindre positivt. Som det fremgår af tabel 19 angiver kun hver tiende, at undervisningen i meget høj eller høj grad var relevant for dem, mens hele 40 pct. angiver, at det slet ikke eller i ringe grad var relevant.

Tabel 19. Mener du, at undervisningsprogrammet i Kriminalforsorgen var relevant for dig?

I meget høj grad	3 %
I høj grad	7 %
I nogen grad	26 %
I mindre grad	24 %
Slet ikke/i ringe grad	40 %
I alt (procent)	100 %
<i>I alt (N)</i>	212

I både det åbne kommentarfelt i spørgeskemaet og i interviewene genfindes en holdning om, at undervisningen ikke er specielt relevant. Flere angiver, at undervisningen er spild af tid og penge, for den rammer ved siden af i forhold til de forskellige problemstillinger, der gør sig gældende for deltagerne. Som to respondenter udtrykker det:

”De ugentlige møder kan jeg absolut ikke se nogen idé med. Folk – deltagerne – er så forskellige... Jeg mener, at det er total ressourcospild. Der er mere mening i at samle tøj-

klemmer. Dem kan alle mennesker bruge. Hvorfor skal en tyv høre om alkohol? Hvorfor skal en spritbilist høre om våben? Hvorfor skal en voldsmand høre om afvænnings osv. Og hvorfor blande alle typerne?"

"De vil gerne ind og påvirke én helt inde bagved, hvor det bider sig fast. Men det kan de ikke, når det er så blandet med så mange forskellige årsager."

Nogle nævner dog, at de har fået noget ud af den del af undervisningen, som vedrører den type kriminalitet, de har begået. Nogle respondenter og interviewpersoner foreslår, at undervisningen i højere grad målrettes forskellige typer af afsonere, således at der fokuseres specifikt på den type kriminalitet, de har begået. Som én af respondenterne skriver, ville det være formålstjenligt, hvis Kriminalforsorgen:

"... fra starten vurderer, hvilken form for kriminalitet [afsonerne har begået], og sammen sætter et intensivt kursusforløb efter situationen."

6. OPSAMLING OG DISKUSSION

Sigtet med denne undersøgelse har primært været at belyse, om risikoen for at falde tilbage til ny kriminalitet mindskes, såfremt den dømte afsoner en straf i hjemmet frem for i et fængsel. Meget kan tale for, at det er tilfældet, idet en afsoning i hjemmet betyder, at den dømte kan bibeholde sit arbejde og kontakt med familien og samtidig undgå de negative påvirkninger, der kan være i et fængselsmiljø.

Undersøgelsen omhandler de dømte, der havde mulighed for at afsones i hjemmet i 2006-07. Dvs. færdselslovsovertrædere og personer, der var under 25 år på gerningstidspunktet, og som var idømt en straf på højst tre måneders fængsel. Effekten af at afsones med fodlænke frem for i fængsel er undersøgt for de to delpopulationer hver for sig – både af tekniske grunde, og fordi det må formodes, at de på en række områder er forskellige. Da ordningen i dag omfatter alle med en straf på op til fem måneders ubetinget fængsel, angår evalueringen alene en mindre del af de dømte, der i dag har mulighed for at afsones en straf i hjemmet. Hvorvidt resultatet af undersøgelsen gælder for hele denne population, vides ikke.

Undersøgelsen peger for det første på, at en afsoning i hjemmet ikke er forbundet med en signifikant lavere risiko for ny kriminalitet, for så vidt angår færdselslovsovertrædere. Der er ganske vist en tendens til mindre recidiv blandt de færdselslovsovertrædere, der har afsonet i hjemmet, men altså ikke en klar, signifikant mindskning af recidivet. Dertil kommer, at lovændringer på færdselslovsområdet under alle omstændigheder gør tolkning af undersøgelsens resultat for denne gruppe usikker.

Når undersøgelsen ikke påviser en effekt af at afsone i hjemmet for færdselslovsovertræderne, som primært udgøres af personer, der har kørt spirituskørsel, skal det muligvis ses i lyset af, at det er personer, der har flere domme for spirituskørsel bag sig. Mange af dem må derfor antages at have et alkoholmisbrug, men afsoning i hjemmet er ikke forbundet med en særlig indsats, der kan rette op på dette problem. I en tidligere undersøgelse fra Justitsministeriets Forskningskontor konkluderes det, at spiritusbilister, der er idømt en betinget dom med vilkår om alkoholistbehandling, har lavere recidivrisiko end spiritusbilister, der er idømt en ubetinget dom.²⁰ Det er på denne baggrund muligt, at der vil kunne opnås en positiv effekt af afsoning i hjemmet for spiritusbilister, hvis afsoningen også involverer behandling for alkoholmisbrug.

Som en afsoner udtrykker det:

”Så spurgte han, hvad med dig, kommer du igen? Så sagde jeg, jamen det gør jeg da. Det skal du da ikke være et sekund i tvivl om. Jeg sidder garanteret på min puch maxi med en fem-seks pilsner i blodet en skønne dag igen. For jeg kan ikke hoppe på bussen, og hvad har vi, så det gør jeg... Jeg holder jo ikke op med at drikke øl af den grund her. Det gør jeg ikke. Jeg tror, jeg er blevet for gammel til det... Jeg ved jo godt, når jeg sætter mig op på den knallert, så ved jeg jo godt, at jeg ikke må. Men det afholder mig ikke fra at gøre det... Det er allerede der, man skal ind og have fat. Altså det kan jo ikke hjælpe noget, at når vi har gjort det, så lægger de bare mere oven på straffen. Det forandrer ikke noget.”

For de unge under 25 år viser undersøgelsen derimod, at en afsoning i hjemmet mindsker recidivrisikoen. Evalueringen påviser en effekt i forhold til såvel den generelle recidivrisiko som risikoen for at begå grovere eller alvorligere kriminalitet. De effekter, der er påvist på henholdsvis 15 og 24 pct.'s reduktion i recidivrisikoen, er ydermere minimumsmål, idet effektevalueringen af metode-mæssige grunde inkluderer en stor gruppe, der reelt ikke har afsonet deres straf i hjemmet, men i et fængsel. Det skal videre nævnes, at når der udelukkende fokuseres på de afsonere, der recidiverer, så påviser undersøgelsen også en signifikant lavere kriminalitetshyppighed hos de af recidivisterne, der har afsonet i hjemmet, i forhold til dem, der har afsonet straffen i et fængsel.

Spørgeskema- og interviewundersøgelsen bidrager med et indblik i, hvordan en afsoning i hjemmet opleves. Dette kan være givtigt i forhold til at tolke den effekt for de unge, som evalueringen peger på. Spørgeskema- og interviewundersøgelsen tyder på, at det især er muligheden for at passe arbejde eller uddannelse samt at være hjemme ved familien, der opfattes som de positive aspekter ved afsoning i hjemmet i forhold til afsoning i et fængsel. For nogle indebærer afsoningen i hjemmet tilmed, at arbejde eller studier passes mere punktligt end vanligt grundet aktivitetskemaet. Afsonere med børn ser det som vigtigt, at børnenes hverdag stort set ikke påvirkes af afsoningen, og at

²⁰ Justitsministeriets Forskningskontor 2007: 'Alkoholistbehandling. En effektevaluering.' http://www.justitsministeriet.dk/fileadmin/downloads/Forskning_og_dokumentation/Alkoholistbehandlingslutrapport2.pdf

børnene ikke lider afsavn ved at have en forælder i et fængsel. Nogle af de yngre afsonere oplever det desuden som positivt, at de under afsoningen tvinges til at søge nye måder at anvende fritiden på, herunder ikke bare som vanligt at tilbringe weekenderne i byen påvirket af alkohol. Afsoningen kan derfor i nogle tilfælde være medvirkende til at ændre gamle, fastlåste rutiner for i stedet at se nye perspektiver ved fritiden.

Ovenstående kan rejse spørgsmål om, hvorvidt det overhovedet kan betragtes som en straf at afsonere i hjemmet? Indeholder denne form for frihedsberøvelse et pønalt element? Spørgeskema- og interviewundersøgelsen viser, at det er tilfældet. Det er en belastning for afsoneren hele tiden at skulle tænke på at overholde de ganske snævre tidsgrænser, der er sat for de forskellige former for daglige aktiviteter, ligesom der er store begrænsninger i muligheden for aktiviteter uden for hjemmet i fritiden. Undersøgelsen tyder dermed på, at afsoning i hjemmet hyppigt opleves som en slags fritidsberøvelse, idet pasning af arbejds- eller studietid følger en mere fast og vant gænge og påvirkes dermed mindre af en afsoning i hjemmet. Dertil kommer, at det kan opleves som belastende, at afsonernes eget hjem – hvor de plejer at have den fulde kontrol – kommer til at fungere som et fængsel, og at de ikke selv har indflydelse på, hvornår de må opholde sig i hjemmet.

At en afsoning i hjemmet er forbundet med en mindre recidivrisiko end en afsoning i et fængsel kan principielt tænkes at bero på enten en positiv effekt af afsoning i hjemmet eller undgåelse af en negativ effekt ved afsoning i et fængsel. Meget kan tale for, at det i særlig grad er det sidste, der bevirker, at man finder en mindsket recidivrisiko ved afsoning i hjemmet. Afsoningen i hjemmet er således kun i ret begrænset omfang forbundet med tiltag af resocialiserende karakter. I modsætning til en afsoning i hjemmet kan en afsoning i et fængsel indebære tab af indkomst og arbejde samt familiære vanskeligheder, hvilket kan øge risikoen for ny kriminalitet.²¹ Endvidere er der risiko for en gensidig negativ påvirkning i et fængsel.²²

Ud fra et samfundssynspunkt indebærer afsoning i hjemmet ikke alene en kriminalpræventiv fordel, men også en økonomisk fordel. Kostprisen for afsoning med fodlænke er væsentligt lavere end kostprisen for afsoning i et åbent fængsel (546 kr. pr. døgn i forhold til 1103 kr. pr. døgn). Der er derfor god grund til at optimere anvendelsen af fodlænkeordningen. Den tidligere nævnte forløbsundersøgelse fra Justitsministeriets Forskningskontor viser, at kun to tredjedele af de personer, som modtager et informationsbrev om muligheden for at afsonere med fodlænke, får ansøgt herom. Det er muligt, at flere ville kunne tilskyndes til at ansøge ved f.eks. at følge op i forhold til dem, der af den ene eller den anden grund ikke får ansøgt.

²¹ Tranæs, Torben og Lars Pico Geersen 2008: 'Forbryderen og samfundet. Livsvilkår og uformel straf.' Rockwool Fondens Forskningsenhed. Gyldendal.

²² Minke, Linda Kjær 2010: 'Fængslets indre liv – med særlig fokus på fængselskultur og prisonisering blandt indsatte.' Københavns Universitet.